

AKTUALITĀTES

Izmaiņas normatīvajos aktos un LAD paziņojumi

✓Iespēja piedāvāt graudus intervencei

No 2009. gada 1. novembra līdz 2010. gada 31. maijam Lauku atbalsta dienestā (LAD) no graudu īpašniekiem pieņems pieteikumus kviešu un miežu pārdošanai intervencē. Minimālais labības daudzums, ko var pārdot intervencē, ir 80 tonnas. Graudu īpašniekam jānodrošina noteiktas pārtikas kvalitātes labības piegāde intervences noliktavai, vai arī pieteikuma iesniegšanas brīdī labībai jāatrodas intervences noliktavā. Labības intervences iepirkuma piegādēm novembrī ir noteikta pamatcena – 101,31 EUR/t labības. Cena katru piegādes mēnesi palielinās par 0,46 EUR/t.

Informācija par pieteikumu iesniegšanu, kā arī kvalitātes prasībām, atrodama LAD mājaslapas www.lad.gov.lv sadaļā *ES atbalsts*, kā arī Tirgus stabilizēšanas pasākumu daļā Rīgā, Republikas laukumā.

✓Lauksaimniecībā neizmantojamās zemes pirmreizējā apmežošana

2009. gada 21. oktobrī stājās spēkā MK noteikumi Nr. 1182 „Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas, administrēšanas un uzraudzības kārtība pasākuma „Lauksaimniecībā neizmantojamās zemes pirmreizējā apmežošana” īstenošanai”.

Turpmāk atbalsta saņemšanai vairs nebūs jāslēdz līgums ar Lauku atbalsta dienestu. Noteikumos izdarīti arī vairāki tehniski un redakcionāli precizējumi, kas precizāk raksturo atbalsta saņemšanas nosacījumus, kā arī konkretizēti atbalsta pieteikšanās nosacījumi, kas attiecas uz projekta iesnieguma iesniegšanu, vienkāršota projekta iesnieguma forma.

✓Meža ekonomiskās vērtības uzlabošana

2009. gada 10. oktobrī stājās spēkā MK noteikumi Nr. 1145 „Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas, administrēšanas un uzraudzības kārtība pasākuma „Meža ekonomiskās vērtības uzlabošana” īstenošanai”. Turpmāk, lai saņemtu atbalstu, vairs nebūs jāslēdz līgums ar Lauku atbalsta dienestu.

Pasākuma „Meža ekonomiskās vērtības uzlabošana” ietvaros tiek atbalstīta jaunaudžu kopšana, mazvērtīgu mežaudžu nomaiņa, kā arī jaunu instrumentu un aprīkojuma, kas paredzēts jaunaudžu kopšanai un mazvērtīgu mežaudžu nomaiņai, iegāde.

Uz atbalstu varēs pretendēt fiziska persona, kura ir meža zemes īpašnieks, kā arī juridiska persona, kuras pamatkapitālā privāta kapitāla daļas ir 50% vai vairāk un kura ir meža zemes īpašnieks. Tāpat uz atbalstu varēs pretendēt pašvaldība, kas ir meža zemes īpašniece vai pašvaldības kapitālsabiedrība.

✓Infrastruktūra, kas attiecas uz lauksaimniecības un mežsaimniecības attīstību un pielāgošanu

2009. gada 22. oktobrī stājās spēkā grozījumi MK noteikumos Nr. 792 „Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas, administrēšanas un uzraudzības kārtība pasākuma „Infrastruktūra, kas attiecas uz lauksaimniecības un mežsaimniecības attīstību un pielāgošanu” īstenošanai”. Izmaiņas noteikumos paredz, ka turpmāk pretendents vairs nebūs jāslēdz līgums ar Lauku atbalsta dienestu un nevajadzēs iesniegt tehniskos noteikumus meliorācijas sistēmu būvniecībai un rekonstrukcijai.

Otrās kārtas projektu iesniegumu pieņemšana notiks **no 2009. gada 7. decembra līdz 2010. gada 7. janvārim.**

Pieejamais publiskais finansējums Ls 1 500 000 (viens miljons pieci simti tūkstoši latu). Iesniegto projektu īstenošanu veic divu gadu laikā no lēmuma par projekta iesnieguma apstiprināšanas. Projekta iesnieguma veidlapa un metodiskie norādījumi tās aizpildīšanai ir atrodami mājas lapā www.lad.gov.lv sadaļā *ES atbalsts*.

Projektu iesniegumi jāiesniedz LAD reģionālajās lauksaimniecības pārvaldēs juridiskai personai – atbilstoši tās juridiskajai adresei, fiziskai personai – atbilstoši projekta īstenošanas adresei.

✓Tūrisma aktivitāšu veicināšana

2009. gada 22. oktobrī stājās spēkā grozījumi MK noteikumos Nr. 754 „Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu atklātu projektu iesniegumu konkursu veidā pasākumam „Tūrisma aktivitāšu veicināšana””.

Ar grozījumiem precizēta pasākuma īstenošanas vieta atbilstoši novadu teritoriālajam sadalījumam, atbalsta saņemšanas nosacījumi, kā arī pieteikšanās kārtība un iesniedzamie dokumenti, tai skaitā, projekta iesnieguma veidlapa. Noteikumi papildināti ar jauniem pielikumiem – Pārskatu par projekta īstenošanas rezultātiem, Pārskatu par atbalsta saņēmēja saimnieciskās darbības rādītājiem, kā arī atbalsta intensitātes sadalījumu atbilstoši teritorijas attīstības indeksu grupām.

Saskaņā ar šiem Ministru kabineta 2008. gada 15. septembra noteikumiem Nr. 754 „Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu atklātu projektu iesniegumu konkursu veidā

pasākumam „Tūrisma aktivitāšu veicināšana” un spēkā esošajiem grozījumiem Lauku atbalsta dienests izsludina atklāta konkursa projektu iesniegumu pieņemšanu Eiropas Savienības Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) un Lauku attīstības programmas (LAP) pasākumam „Tūrisma aktivitāšu veicināšana”.

Ceturtās kārtas projektu iesniegumu pieņemšana 2009. gadā notiks **no 27. novembra līdz 29. decembrim**.

Ceturtās kārtas pieejamais publiskais finansējums – Ls 1 500 000 (viens miljons pieci simti tūkstoši latu). Kārtā iesniegto projektu iesniegumu projektu īstenošanas beigu datums ir divu gadu laikā no to apstiprināšanas brīža.

Projekta iesnieguma veidlapa un metodiskie norādījumi tās aizpildīšanai ir atrodami mājaslapā: www.lad.gov.lv sadaļā *ES atbalsts*.

Projektu iesniegumi jāiesniedz Lauku atbalsta dienesta reģionālajās lauksaimniecības pārvaldēs juridiskai personai – atbilstoši tās juridiskajai adresei, fiziskai personai – atbilstoši projekta īstenošanas adresei.

✓Izmaiņas piena šķirņu kazu pārraudzības kārtībā

2009. gada 10. oktobrī stājās spēkā grozījumi MK 2004. gada 24. februāra noteikumos Nr. 97 „Piena šķirņu kazu pārraudzības kārtība”.

Piena šķirņu kazu pārraudzības kārtībā ir mainītas normas par piena daudzuma mērīšanas līdzekļiem un to atbilstību pārraudzības veikšanai, paredzot, ka piena daudzuma noteikšanai izmanto neobjektīvus mērīšanas līdzekļus, kas atbilst Starptautiskās dzīvnieku pārraudzības komitejas ICAR vadlīnijām.

Noteikumos ir precizēts, ka institūcija, kas pārbaudīs piena daudzuma mērīšanas līdzekļus, slēgs ar valsts aģentūru „Lauksaimniecības datu centrs” līgumu un savā darbībā ievēros ICAR vadlīnijas, kā arī katru mēnesi nosūtīs datu centram pārbaudes rezultātus.

Izmaiņas noteikumos veiktas arī tādēļ, lai precizētu darbību kopumu, ko veic virspārraudzības laikā, kā arī darbības, kuras Lauksaimniecības datu centrs veic, ja virspārraudzības laikā tiek konstatētas kļūdas pārraudzības darbā.

Grozījumi arī paredz, ka kazu ganāmpulka īpašniekam Civillikumā noteiktajā kārtībā jāvienojas ar kazu pārraugu par pārraudzības darba veikšanu, ja īpašnieks pats neveic pārraudzību savā ganāmpulkā. Tā tiks mazināts administratīvais slogs ganāmpulka īpašniekam, jo rakstisks līgums ar pārraugu vairs nebūs obligāta prasība.

✓Izmaiņas slaucamo govju pārraudzības kārtībā

2009. gada 10. oktobrī stājās spēkā grozījumi MK 2007. gada 27. novembra noteikumos Nr. 811 „Slaucamo govju pārraudzības kārtība”.

Slaucamo govju pārraudzības kārtībā ir mainītas normas par piena daudzuma mērīšanas līdzekļiem un to atbilstību pārraudzības veikšanai, paredzot, ka piena daudzuma noteikšanai izmanto neobjektīvus mērīšanas līdzekļus, kas atbilst Starptautiskās dzīvnieku pārraudzības komitejas ICAR vadlīnijām.

Noteikumos ir precizēts, ka institūcija, kas apsekos piena daudzuma mērīšanas līdzekļus, slēgs ar valsts aģentūru „Lauksaimniecības datu centrs” līgumu un savā darbībā ievēros ICAR vadlīnijas, kā arī katru mēnesi nosūtīs datu centram pārbaudes rezultātus.

Izmaiņas noteikumos veiktas arī tādēļ, lai precizētu darbību kopumu, ko veic virspārraudzības laikā, kā arī darbības, kuras Lauksaimniecības datu centrs veic, ja virspārraudzības laikā tiek konstatētas kļūdas pārraudzības darbā.

Tāpat noteikumos ir precizētas pārrauga, eksperta un ganāmpulka īpašnieka tiesības un pienākumi, nosakot, ka ganāmpulka īpašniekam Pārtikas un veterinārajā dienestā jāiesniedz ziņojums, ja ir pārkāpumi pārraudzības darbā un jānodrošina govju pārraudzībai, virspārraudzībai un eksterjera vērtēšanai atbilstoši apstākļi un datu pieejamība pārraudzības darba kontroles un virspārraudzības veicējiem.

Grozījumi arī paredz, ka govju ganāmpulka īpašniekam Civillikumā noteiktajā kārtībā jāvienojas ar govju pārraugu par pārraudzības darba veikšanu, ja īpašnieks pats neveic pārraudzību savā ganāmpulkā. Tā tiks mazināts administratīvais slogs ganāmpulka īpašniekam, jo rakstisks līgums ar pārraugu vairs nebūs obligāta prasība.

Sagatavots LLKC Ekonomikas nodaļā
pēc LAD, ZM un citas informācijas

GRĀMATVEDĪBA UN NODOKĻI

Grāmatvedības uzskaites vienkāršā ieraksta sistēmā

✓Grāmatvedības uzskaites sistēmas

Likums „Par grāmatvedību” paredz, ka grāmatvedības uzskaitē jāiekārto divkāršā ieraksta sistēmā. Tomēr atsevišķām nodokļu maksātāju kategorijām ir paredzēta atkāpe no šīs normas un tās drīkst grāmatvedību kārtot vienkāršā ieraksta sistēmā.

Saskaņā ar likumu „Par grāmatvedību” vienkāršā ieraksta sistēmu ir atļauts izmantot:

- individuālajiem komersantiem, individuālajiem uzņēmumiem, zemnieku un zvejnieku

saimniecībām, kuru ieņēmumi no saimnieciskajiem darījumiem iepriekšējā pārskata gadā nepārsniedz 200 000 latu, kā arī

- fiziskajām personām, kas veic saimniecisko darbību¹.

Ja uzņēmuma ieņēmumi pārsniedz noteikto 200 000 latu robežu, tam ir obligāti jāpāriet uz divkāršā ieraksta grāmatvedības sistēmu. Ja ieņēmumi 200 000 latu apmērā nav sasnieguši, bet saimnieciskās darbības specifikai tas ir nepieciešams, tad divkāršā ieraksta sistēmu iepriekš minētajām personām ir iespējams izvēlēties arī brīvprātīgi.

¹ Ja fiziskās personas ieņēmumi no saimnieciskās darbības pārsniedz 200 000 latu gadā, tad tai Komerclikumā noteiktajā kārtībā ir jāreģistrējas kā individuālajam komersantam un uzskaitē jāiekārto divkāršā ieraksta sistēmā.

☑Svarīgākie normatīvie akti, kas jāievēro vienkāršās grāmatvedības kārtotājiem

- Likums „Par grāmatvedību”
- Likums „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”
- MK 20.03.2007. noteikumi Nr. 188 „Kārtība, kādā individuālie komersanti, individuālie uzņēmumi, zemnieku un zvejnieku saimniecības, citas fiziskās personas, kas veic saimniecisko darbību, kārtā grāmatvedību vienkāršā ieraksta sistēmā”
- MK 21.10.2003. noteikumi Nr. 585 „Noteikumi par grāmatvedības kārtotāņu un organizāciju”
- MK 21.10.2003. noteikumi Nr. 584 „Kases operāciju uzskaites noteikumi”
- MK 17.02.2009. noteikumi nr. 149 „Noteikumi par iedzīvotāju gada ienākumu deklarāciju un tās aizpildīšanas kārtību”
- MK 26.09.2006. noteikumi nr. 793 „Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" normu piemērošanas kārtība”

☑Grāmatvedības reģistri vienkāršajā grāmatvedībā

Fiziskajai personai pēc reģistrēšanās nodokļu maksātāju reģistrā ir jāsāk kārtot sava grāmatvedības uzskaiti. Šim nolūkam ir paredzēts “Saimnieciskās darbības ieņēmumu un izdevumu uzskaites žurnāls”. To var iegādāties jebkurā tirdzniecības vietā, kur pārdod veidlapas. Žurnālu var aizpildīt rakstveidā, kā arī izveidot un aizpildīt, izmantojot datoru.

- Ja žurnālu aizpilda ar roku, tad lapas sanumurē, caurauklo, pēdējā lapā ieaksta lapu skaitu, kuru nodokļu maksātājs apliecina ar parakstu un zīmogu (ja tāds ir).
- Ja žurnāls tiek sagatavots ar datoru, tad ir jānodrošina tā izdrukā, kuras ne retāk kā reizi gadā sabrošē hronoloģiskā secībā.

Katram taksācijas gadam tiek iekārtots jauns žurnāls. Aizpildītie žurnāli ir jāuzglabā 10 gadus.

☑Kurā brīdī žurnālā veic ierakstus?

Žurnālā ieņēmumi un izdevumi ir jāreģistrē hronoloģiskā (kalendārā) secībā pēc t.s. *kases principa*, kas nozīmē, ka ieņēmumus uzskaita tad, kad tie ir saņemti, bet izdevumus – tad, kad tie ir apmaksāti.

Piemēram, ja 23. oktobrī piegādājam dārzeņus, bet samaksu par tiem saņemam tikai 10. novembrī, tad žurnālā ieņēmumus uzrādām 10. novembrī, t.i., kad ir saņemta samaksa.

Jāņem vērā, ka ierakstus žurnālā veic tikai, pamatojoties uz attaisnojuma dokumentu. Ja nav cita attaisnojuma dokumenta par summām, kas saņemtas banku kontos vai no tiem izsniegtas, šo summu reģistrēšanai žurnālā persona drīkst izmantot attiecīgo kontu izrakstus. Ja naudas izmaksai no kases vai iemaksai kasē nav cita attaisnojuma dokumenta, par šiem darījumiem ir jāsaņem attiecīgi kases ieņēmumu vai kases izdevumu orderi.

☑Kā žurnāls jāaizpilda?

Ierakstus par katru mēnesi, kurā ir bijuši ieņēmumi vai izdevumi, izdara jaunā žurnāla lapā. Mēneša beigās aprēķina skaidrās naudas atlikumu kasē un bezskaidrās naudas atlikumu kredītiestāžu (banku) kontos. Mēneša sākumā žurnālā norādītajam skaidrās naudas atlikumam kasē un bezskaidrās naudas atlikumam kredītiestāžu (banku) kontos jābūt vienādam ar iepriekšējā mēneša beigās aprēķināto un žurnālā norādīto skaidrās un bezskaidrās naudas atlikumu.

Mēneša beigās katrā ieņēmumu un izdevumu ailē aprēķina un žurnālā norāda apgrozījuma summu mēnesī, skaitot no gada sākuma. Ja mēnesī tiek aizpildīts tikai viens atvērumš, tad ailu kopsumma attiecīgajā atvērumā būs vienāda ar mēneša apgrozījumu. Savukārt, ja par vienu mēnesi ir vairāki žurnāla atvērumi, tad ieteicams žurnālu papildināt ar vēl vienu rindu, kurā norāda mēneša apgrozījuma summas, jo žurnāla veidlapā ir paredzēta rinda, kurā saskaitīt lapas apgrozījumu, bet ne mēneša kopsummas.

Lai paskaidrotu žurnāla aizpildīšanas kārtību, attiecīgi ir norādīta žurnāla aile un īss paskaidrojums par to, kas tajā rakstāms.

1. – 5. ailē norāda informāciju par dokumentiem, uz kuru pamata ir izdarīts ieraksts žurnālā, un sniedz īsu darījuma aprakstu. Jāņem vērā, ka žurnālā ierakstus veic tikai, pamatojoties uz dokumentiem, kas noformēti atbilstoši normatīvo aktu prasībām.

Ieraksta		Dokumenta nosaukums, numurs un datums	Dokumenta autors, darījuma partneris (fiziskās personas vārds, uzvārds vai juridiskās personas nosaukums)	Saimnieciskā darījuma apraksts	Analītiskās uzskaites reģistra Nr. vai nosaukums
kārtas numurs	datums				
1	2	3	4	5	6
Žurnālā izdarītā ieraksta kārtas numurs	Žurnālā izdarītā ieraksta datums	Dokumenta, uz kura pamata tiek izdarīts ieraksts žurnālā, nosaukums, numurs un datums	Dokumenta sastādītāja – fiziskās personas vārds, uzvārds vai juridiskās personas nosaukums	Attaisnojuma dokumentā par saimniecisko darījumu ietvertās informācijas īss apraksts	Analītiskā reģistra (ja tāds ir), kurā ierakstīts attiecīgais attaisnojuma dokuments, numurs vai nosaukums (piemēram, pamatlīdzekļu uzskaites kartīte u.c.)

Žurnāla 7. – 12. ailē atsevišķi norāda kases, bankas un pārējos (nenaudas) darījumus. Ja ir vairāki bankas konti, tad žurnāla ailēs "Kreditistāžu konti" norāda darījumus un nau-das līdzekļu atlikumus visos kontos kopā.

Kase, Ls		Kreditistāžu konti, Ls		Citi maksāšanas līdzekļi, Ls	
saņemts	izsniegts	saņemts	izsniegts	saņemts	izsniegts
7	8	9	10	11	12
Skaidrās naudas ieņēmumi kasē	Skaidrās naudas izdevumi kasē	Kreditistāžu kontos ieskaitītā vai skaidrā naudā iemaksātā naudas summa	No kreditistāžu kontiem pārskaitītā vai skaidrā naudā izņemtā naudas summa	Ieņēmumi, kas iegūti, izmantojot citus maksāšanas veidus (maiņas, ieskaita darījumi, dāvinājumi u.c.)	Izdevumi, kas izdarīti, izmantojot citus maksāšanas veidus (maiņas, ieskaita darījumi, dāvinājumi u.c.)

Žurnāla 13. – 18. aile ir paredzēta ieņēmumu uzskaitē. Žurnālā nodala ieņēmumus un izdevumus. Ieņēmumos uzskaita

- ieņēmumus no preču, darbu un pakalpojumu pārdošanas,
- ieņēmumus no īpašuma un telpu iznomāšanas vai izīrēšanas,
- summas, kas saņemtas soda naudas veidā.

Ja nodokļu maksātājs nodarbojas ar lauksaimniecību, tad var atsevišķi uzskaitīt ieņēmumus no lauksaimniecības un ieņēmumus no pārējām nozarēm. Atsevišķa uzskaitē būtu jānodrošina tāpēc, ka noteikts ienākuma apjoms (2009. gadā – 4000 latu apmērā) no lauksaimnieciskās ražošanas netiek aplikts ar iedzīvotāju ienākuma nodokli. Par ieņēmumiem no lauksaimniecības uzskata ieņēmumus no augkopības produkcijas ražošanas (t.sk. koku stādu, sēņu un savvaļas ogu audzēšanas), lopkopības produkcijas ražošanas, iekšējo ūdeņu zivsaimniecības produkcijas ražošanas, dārkopības produkcijas ražošanas, kā arī ieņēmumus no pašražotās lauksaimniecības produkcijas pārstrādes produktu realizācijas.

Uz lauksaimniecisko darbību attiecināmi arī:

- ieņēmumi no mežkopības (jāņem vērā, ka kokmateriālu sagatavošana un ieguve neietilpst mežkopības darbos, tādēļ kokmateriāli nav mežkopības produkcija);
- saņemtā akcīzes nodokļa kompensācija;
- ieņēmumi no lauku tūrisma (*Lauku tūrisma pakalpojumi ir lauku teritorijās un lauku apdzīvotās vietās sniegtie viesu izmitināšanas pakalpojumi speciāli ierīkotās viesu izmitināšanas mītnēs vai citās pielāgotās telpās, kurās gultas vietu pamatskaits nepārsniedz 12 un gultas vietu papildu skaits nav lielāks par 6, kā arī ar tiem saistītie papildu pakalpojumi, kas balstās uz vietējiem kultūras un dabas resursiem. Ja nodokļu maksātāja saimniecībā, kas piedāvā tūrisma pakalpojumus, gultas vietu skaits ir lielāks, nekā minēts iepriekš, tad ieņēmumi no lauku tūrisma ir norādāmi kā ieņēmumi no citiem saimnieciskās darbības veidiem.*)

Atsevišķi tiek izdalītas subsīdijas lauksaimniecībai, kā arī Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai, jo šīs summas nav aplikamas ar iedzīvotāju ienākuma nodokli.

Ieņēmumi, Ls					
ieņēmumi no lauksaimnieciskās ražošanas	ieņēmumi no citiem saimnieciskās darbības veidiem	neapliekamās subsīdijas	citi neapliekamie ienākumi	ieņēmumi, kas nav attiecināmi uz ienākuma nodokļa aprēķināšanu	kopā (13.-17. aile)
13	14	15	16	17	18
Ieņēmumi no lauksaimniecības (augkopības, lopkopības, iekšējo ūdeņu zivsaimniecības un dārkopības) produkcijas ražošanas, lauku tūrisma, akcīzes nodokļa kompensācija	Ieņēmumi no citiem saimnieciskās darbības veidiem. Lauksaimniecības produkcijas ražotājiem – ieņēmumi, kas nav saistīti ar lauksaimniecības produkcijas ražošanu	Subsīdijas, kas saņemtas kā valsts atbalsts lauksaimniecībai vai Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai	Pārējie neapliekamie ienākumi (ienākumi no depozītnoguldījumiem; palīdzība stihiskas nelaimes gadījumos vai citos ārkārtējos gadījumos, ja tā sniegta uz valsts vai pašvaldību pārvaldes institūciju lēmuma pamata u.c.)	Ieņēmumi, kas nav attiecināmi uz ienākuma nodokļa aprēķināšanu (saņemtie aizņēmumi, atdotie aizdevumi, pievienotās vērtības nodoklis, privātie ieguldījumi u.c.)	Kopējie ieņēmumi (13. aile + 14. aile + 15. aile + 16. aile + 17. aile)

Žurnāla 19. – 24. ailē uzskaita izdevumus. Uzskaitot *izdevumus*, jāskatās, vai tie ir saistīti ar saimniecisko darbību.

Izdevumi, Ls					
izdevumi, kas saistīti ar lauksaimniecisko ražošanu	izdevumi, kas saistīti ar citiem saimnieciskās darbības veidiem	proporcionāli sadalāmie izdevumi	ar saimniecisko darbību nesaistītās izmaksas	izdevumi, kas nav attiecināmi uz ienākuma nodokļa aprēķināšanu	kopā (19.-23. aile)
19	20	21	22	23	24
<i>Izdevumi, kas saistīti ar lauksaimniecības (augkopības, lopkopības, iekšējo ūdeņu zivsaimniecības un dārzkopības) produkcijas ražošanu, lauku tūrisma pakalpojumu sniegšanu</i>	<i>Izdevumi, kas saistīti ar citiem saimnieciskās darbības veidiem, t.sk., dāvināto pamatlīdzekļu atlikusi vērtība. Lauksaimniecības produkcijas ražotājiem – kas nav attiecināmi uz lauksaimniecības produkcijas ražošanu</i>	<i>Izdevumi, kas sadalāmi starp lauksaimniecību un citām nozarēm, piemērojot proporciju (bankas pakalpojumi, sakaru izdevumi u.c.)</i>	<i>Izdevumi, kas atbilstoši likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 11. panta ceturtajai daļai nav uzskatāmi par tādiem izdevumiem, kas ir tieši saistīti ar saimniecisko darbību, t.sk., personīgam patēriņam izņemtie līdzekļi, dāvinājumi</i>	<i>Izdevumi, kas nav attiecināmi uz ienākuma nodokļa aprēķināšanu (pamatlīdzekļu iegāde, pievienotās vērtības nodoklis, avansa maksājumi, kas neattiecas uz taksācijas gada ieņēmumiem, izsniegtie aizdevumi, atdotie aizņēmumi u.c.). Samaksātās pievienotās vērtības nodokļa summas šajā ailē uzskaita tikai ar pievienotās vērtības nodokli apliekamā persona</i>	<i>Kopējie izdevumi (19. aile + 20. aile + 21. aile + 22. aile + 23. aile)</i>

Nākamajā „Lauku Lapā” pievērsīsimies izdevumu uzskaites atspoguļošanai vienkāršā ieraksta grāmatvedībā.

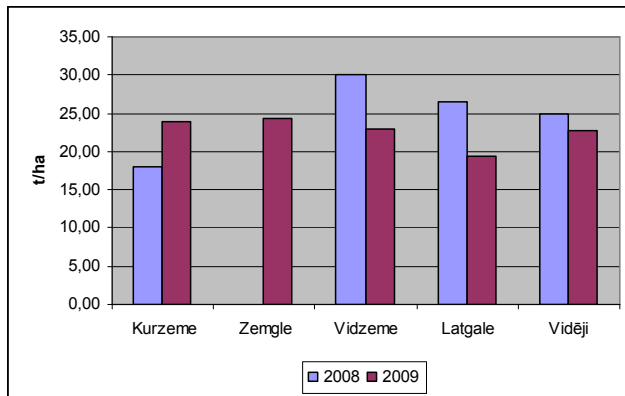
Sagatavoja LLKC Grāmatvedības un finanšu nodaļas vadītāja Linda Puriņa

AUGKOPIĀ

Kartupeļu ražas prognozēšana septembrī

Oktobrī tika veikta izaudzēto kartupeļu ražības apkošana. Kopumā tika apsekoti 11 novadi: seši – Zemgalē, trīs – Latgalē, pa vienam novadam – Kurzēmē un Vidzemē. 2008. gadā ražības apsekošana tika veikta 7 novados: piecos – Latgalē, pa vienam – Kurzēmē un Vidzemē.

Augstākā ražība – 26 t/ha – sasniegta Jelgavas novadā, bet zemākā ražība – 18 t/ha – Preiļu novadā. Redzams, ka 2009. gadā kartupeļu ražas pa reģioniem atšķiras nedaudz, vidējā raža svārstās no 24 t/ha Zemgalē līdz 20 t/ha Latgalē. 2008. gadā ražu atšķirības reģionos bija izteiktākas; augstākās ražas ieguva Vidzemē un Latgalē. Latgalē vidējā raža 2008. gadā bija 26,5 t/ha, bet Vidzemē – pat 30 t/ha. Zemgalē 2008. gadā kartupeļu ražas prognoze netika veikta, bet Kurzēmē tā bija par 15% zemāka nekā 2009. gadā. Vidējā kartupeļu ražība 2009. gadā (23 t/ha) ir par 2 t/ha jeb 8% zemāka nekā 2008. gadā (25 t/ha).

Kartupeļu ražu salīdzinājums pa gadiem

Sagatavots LLKC Augkopības nodaļā

LOPKOPĪBA

PVD atbildes uz lauksaimnieku jautājumiem

Septembrī Lauksaimnieku organizāciju sadarbības padome un citas lauksaimnieku organizācijas tikās ar Pārtikas un veterināro dienestu (PVD), lai pārrunātu būtiskākos jautājumus no lauksaimnieku puses un saņemtu atbildes uz neskaidrībām.

✓Kādi normatīvie akti nosaka, cik bieži PVD ir jāveic piena un tā izstrādājumu kvalitātes pārbaudes zemniekiem? Kādas zemniekiem ir iespējas par to uzzināt? Cik tas var izmaksāt zemniekam?

- Pārtikas aprites uzraudzības likums – 21. panta 1.a punkts – PVD funkcijas ir pārtikas aprītē uzraudzīt un kontrolēt visos pārtikas aprites posmos pārtikas produktu atbilstību normatīvajos aktos noteiktajām prasībām.
- LR MK 18.12.2007. noteikumi Nr. 875 „Higiēnas un obligātās nekaitīguma prasības govju svaigpiena aprītei nelielā apjomā” – 1. pielikumā noteikti piena mikrobioloģiskie un kvalitātes kritēriji; 2. punktā noteikts, ka šo noteikumu izpildi kontrolē un uzrauga PVD.
- Svaigpiena kvalitātes kontroles programma 2009. gadam – pamatojoties uz iepriekš minēto normatīvo aktu prasībām un arvien pieaugošo interesi par svaigpiena tiešo tirdzniecību, kā arī, lai nodrošinātu iespējas patērētājam saņemt drošu un kvalitatīvu produktu, PVD ir izstrādāta Svaigpiena kvalitātes uzraudzības programma, kuras mērķis ir veikt pastiprinātu svaigpiena kvalitātes kontroli tieši tirdzniecības vietās.
- Mājās ražotu piena produktu laboratoriskā kontrole jāveic saskaņā ar Regulas 2073/2005 prasībām. Izmeklējumu periodiskums regulā nav noteikts, tie tiek veikti saskaņā ar inspekciju plānu un laboratoriskās kontroles programmām.
- Pārtikas un veterinārajam dienestam zemnieki par šīm pārbaudēm nav jābrīdina, jo saskaņā ar Pārtikas aprites uzraudzības likuma 22. panta 2. daļas 1. punktu „PVD amatpersonām savas kompetences ietvaros, uzrādot dienesta apliecību, ir tiesības bez iepriekšēja brīdinājuma apmeklēt jebkuru pārtikas uzņēmumu, pieprasīt dokumentus un informāciju, iepazīties ar materiāliem, ņemt dokumentu kopijas un izrakstus no dokumentiem, kā arī veikt nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu pārtikas aprites valsts uzraudzību un kontroli”.
- Zemniekiem šis produktu laboratoriskās pārbaudes, kuras tiek veiktas valsts uzraudzības programmu ietvaros, nemaksā neko, izņemot gadījumus, kad konstatēts, ka svaigpiena kvalitāte ir neatbilstoša, jo tad saskaņā ar Pārtikas aprites uzraudzības likuma 22. panta 2. daļas 2. punktu – „ja ir konstatēta neatbilstība normatīvajos aktos noteiktajām prasībām, pārtikas uzņēmums sedz visus pārbaudes izdevumus”.

✓Cik ilgi zemnieks atbild par piena kvalitāti? Ir gadījumi, kad PVD pārstāvis ņem piena paraugu analizēm nevis piena nodošanas brīdī, bet pēc dažām stundām veikalā, pie tam rēķinu par Ls 26 piedāda zemniekam. Vai šeit ir izslēgta iespējama pārdevēja negodprātīga rīcība konkurences apstākļos – piemēram, pasmelt no kannas izlejamo pienu ar kausiņu, kas izņemts no ieskābuša piena?

Zemnieks atbild par piena kvalitāti līdz tā realizācijas beigām, ja šo svaigpienu ražo un tirgo pats. Ja svaigpienu tirgo mazumtirdzniecības uzņēmums, tas ir līdzatbildīgs svaigpiena kvalitātes saglabāšanā, jo ir jāievēro piena uzglabāšanas laiks un temperatūra.

• Saskaņā ar MK noteikumu Nr. 875 – 29. punktu – „Piena ražotājam ir atļauts realizēt pienu, ja ir nodrošināta piena atbilstība šo noteikumu 1. pielikumā minētajiem kritērijiem”:

- baktēriju kopskaits līdz 100 000/1ml;
- somatiskās šūnas līdz 400 000/1ml;
- pienā nav konstatēti inhibitori;
- piena sasaldēšanas punkts nav augstāks par –0,520 °C;
- *Staphylococcus aureus* kolonijas nepārsniedz 500/1ml;
- *Salmonella spp.* nav sastopama 25 ml.

Tāpat derīguma termiņa laikā pienam ir jāatbilst šiem kritērijiem!

- Ja zemnieks piegādā svaigpienu mazumtirdzniecības uzņēmumam, tad pievienotajā pavaddokumentā viņš ar parakstu apliecina, ka piens atbilst MK noteikumu Nr. 875 prasībām.
- Savukārt mazumtirgotājs ir atbildīgs par to, lai piena realizācijas vietā piena temperatūra nebūtu augstāka par 6 °C, kā arī tiktu nodrošināta informācija par derīguma termiņu, ražotāja nosaukumu un norāde „Svaigpiens, pirms lietošanas uzvārit”.
- Ja PVD pārtikas inspektoru noņemtajos paraugos tiek konstatētas neatbilstības noteikumu prasībām, par to tiek ziņots veterinārajiem inspektoriem, kuri veic pārbaudi piena ražotāja saimniecībā un noņem atkārtotus paraugus, nu jau uz paša ražotāja rēķina. Izvērtējot risku, var tikt anulēta Svaigpiena realizācijas atļauja, izdarot atzīmi PVD mājaslapā. Protams, katra konkrētā situācija tiek izvērtēta atsevišķi.

✓Vai būtu iespējams atcelt prasību par analizēm svaigpiena pārdošanai, kas ir jānodod vienu reizi ceturksnī, jo, tā kā govīs ir pārraudzībā, tad no katras govju piena arī tiek ņemta analīze vienu reizi mēnesī?

Pašlaik likumdošanā šādas prasības svaigpiena kontrolei nav. MK noteikumos Nr. 875 nav noteikts periodiskums, cik bieži izmeklējumi jāveic.

☑Kuros MK noteikumos vai likumos būtu jāveic grozījumi, lai Latvijā tiktu atļauta mājražoto produktu tirdzniecība mazumtirdzniecībā?

Zemkopības ministrijai ir jāizstrādā jauni MK noteikumi, kuri reglamentētu mājražotājiem vai nu izmantoto izejvielu izcelsmi vai apjomu, vai saražotās produkcijas apjomu. Pretējā gadījumā, tikai atļaujot mazumtirdzniecībā mājražotāju produkcijas tirdzniecību, bet nenosakot ierobežojumus izejvielām vai produkcijas apjomam, tiks ieviesti negodīgas konkurences nosacījumi attiecībā pret ražotājiem, uz kuriem attiecas stingrākas higiēnas prasības.

Otra iespēja ir pielīdzināt mājražotājus mazumtirdzniecības uzņēmumam, līdz ar to varētu izvairīties no atzišanas procesa dzīvnieku izcelsmes produkcijas mājražotājiem.

Trešā iespēja (papildus) – Zemkopības ministrija varētu izstrādāt MK noteikumus par tradicionāliem produktiem, kas arī dotu iespēju paredzēt ražošanas tehnoloģijas, kas ir pieejamas mājas apstākļos, tādējādi atvieglojot higiēnas prasību ieviešanu mājražotājiem. Jāgroza Pārtikas aprites uzraudzības likuma 4. panta 6. daļas redakcija. Pašlaik likumā ir noteikts, ka „pārtiku, kas ražota, pārstrādāta vai apstrādāta mājas apstākļos, drīkst izplatīt vietējā tirgū tieši patērētājam, ievērojot higiēnas prasības pārtikas ražošanai, pārstrādei vai apstrādei”.

☑Cik bieži tiek ņemti paraugi un veiktas analīzes importa āboliem (zemas kvalitātes – īpaši lētajiem), lai noteiktu, vai tie atbilst ES prasībām un vai nav kaitīgi cilvēku veselībai?

Pesticīdu atlieku pārbaudi PVD veic saskaņā ar Eiropas Kopienas monitoringa programmu, kurā noteikti obligātie paraugi un testējamās pesticīdu atliekas katras dalībvalsts produkcijā. Programmas ietvaros 2009. gadā no augļiem pesticīdu atliekas tiek noteiktas banānos un vīnogās. Citi pārbaudāmie augu produkti ir kvieši, zirņi, ziedkāposti, paprika, baklažāni, pavisam tiek pārbaudīti 52 importēto produktu paraugi. Monitoringa veikšanai PVD piešķirtais finansējums ir Ls 45 000. Katrai dalībvalstij papildus EK monitoringa programmai ir jāveic arī nacionālais monitorings, tomēr Latvijā tāds netiek veikts, jo netiek piešķirts finansējums. Tāpat sakarā ar to, ka finansējums netiek piešķirts, pesticīdu atliekas ābolos 2009. gadā netiek pārbaudītas.

☑Kādas ir PVD funkcijas pēc apvienošanās ar Ciltsdarba inspekciju? Kādus jautājumus un dokumentus PVD inspektori pārbaudē uz vietas uzņēmumā prasīs lauksaimniecības produkcijas ražotājam?

Pārtikas un veterinārā dienesta funkcijas:

- piena kvotu jomā – kontrolēt piena ražotāju un piena pircēju normatīvajos aktos par piena kvotām noteiktajā kārtībā;
- ciltsdarba jomā – kontrolēt komersantu uzņēmumu, šķirnes dzīvnieku audzētāju organizāciju, sertificēto personu, to personu, kurām ir apliecība pārraudzības un mākslīgās apsēklošanas darba veikšanai vienā ganāmpulkā, un citu ar ciltsdarbu saistītu personu darbību, ja tā neatbilst normatīvajos aktos par ciltsdarbu noteiktajā kārtībā.

Attiecībā uz piena kvotām piena ražotājam pārbauda

- uzskaites dokumentus par pircējiem piegādātā piena daudzumiem;
- tiešajā tirdzniecībā realizētā piena un piena produktu uzskaites dokumentus (pa mēnešiem un pēc produktu veidiem);
- tiešās tirdzniecības pusgada un kvotas gada deklarācijas atbilstību dokumentiem par realizētā piena un piena produktu daudzumu tiešajā tirdzniecībā;
- ražošanas jaudas atbilstību realizētā piena daudzumam piegādē un tiešajā tirdzniecībā.

☑Kāpēc ienākošās pavadzīmes par lopbarības iegādi jāpāraksta atsevišķā žurnālā? Šīs pavadzīmes parasti ir sakārtotas mapē un atrodas saimniecībā uz vietas.

Pavadzīmes noteikti nav jāpāraksta žurnālā.

Regula 152/2004 paredz lauksaimniekiem, kas ražo dzīvnieku izcelsmes pirmproduktus (pienu, olas, gaļu), uzglabāt dokumentus par dzīvniekiem izbarotās barības veidu un izcelsmi. Likumdošanā nav noteikts, ka tam ir jābūt žurnālam vai kādai citai konkrētai formai. Katrs zemnieks var izvēlēties sev ērtāko uzskaites veidu. Šādus žurnālus agrāk pieprasīja ciltsdarba un kvotu inspektori, un tajos bija jāatzīmē viss par piena iegūvi un izlietošanu, kā arī par izēdināto barību.

☑Vai ir obligāti jā saglabā katra lopbarības maisa marķējums, kurā norādīts produkta sastāvs?

Vienīgi gadījumā, ja šim marķējumam vēl pieliek informāciju, kur un kad iegādāta barība, tas varētu būt viens no veidiem, kā uzglabāt informāciju par izbarotās barības veidu un izcelsmi, jo Regula 152/2004 paredz lauksaimniekiem, kas ražo dzīvnieku izcelsmes pirmproduktus (pienu, olas, gaļu), uzglabāt dokumentus par dzīvniekiem izbarotās barības veidu un izcelsmi.

☑Vai PVD var risināt jautājumu par dzīvnieku pārvietošanu no vienas novietnes uz citu vienas saimniecības ietvaros, neziņojot to Lauksaimniecības datu centram?

Ja novietne ir atsevišķa norobežota platība, tad tajā turētos dzīvniekus uzskata par vienu epidemioloģisku vienību. Izņēmums var būt viena novietne (viena teritorija) ar vairākām mītnēm.

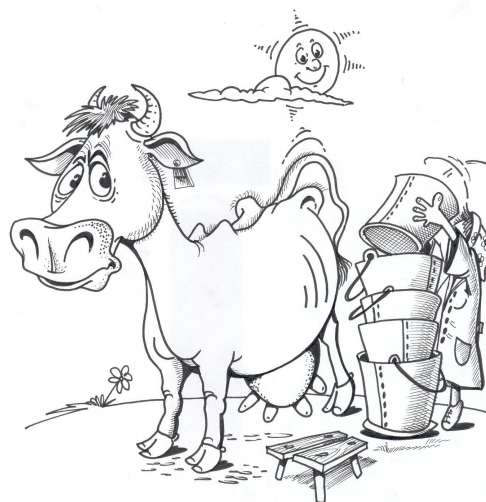
☑Veikalos parādās piens, kura cena ir zemāka par 0.30 Ls litrā. Ja tas ir ražots no lēti iepirkta piena pulvera, tad marķējumā tas neparādās un arī izcelsmes valsts paliek pircējam nezināma. Šādā „pienā” netiek pārstrādāts Latvijas piens, bet mūsu piensaimnieku stāvoklis jau tā ir traģisks. Kā to iespējams kontrolēt un noteikt obligātu prasību ražotājam norādīt, no kā tieši ražots šis izstrādājums?

Piena produktu ražošana no sausiem vai iebiezinātiem piena produktiem, pievienojot noteiktu ūdens daudzumu, nav aizliegta. Daudzās valstīs, kur piena lopu ganāmpulku audzēšana nav iespējama un svaigs piens ir deficīts, tieši šāds produkts tiek lietots visvairāk. Tikai šajā gadījumā produkta nosaukums nav „piens” vai

„dzeramais piens”, bet gan „atjaunots piens” vai „rekombinēts piens”; tā ražošanā izmantotās izejvielas ir jānorāda marķējumā sastāvdaļu sarakstā. Latvijas apstākļos šāda produkta ražošana nebūtu ekonomiski izdevīga, jo vispirms no svaigpiena būtu jāsarāžot saussais piens vai iebiezinātais piens un tad, atjaucot to ar ūdeni, jāražo atkal dzeramais produkts. Pie tam Latvijā pašlaik nav piena deficīta.

PVD nav informācijas, ka kādā no Latvijas piena pārstrādes uzņēmumiem tiktu ražots šāds piens. Veicot pārbaudes uzņēmumos, PVD inspektori salīdzina iepirktais izejvielas daudzumus ar saražoto produktu iznākumu, kā arī pārbauda izsekojamību.

Turpmāk, pārņemot piena kvotu uzraudzības funkciju, PVD inspektori, pārbaudot piena pircēju uzņēmumus, pastiprināti kontrolēs uzskaites un pārskatu dokumentāciju par iepirkto, pārdoto un pārstrādāto pienu.

Sagatavots pēc LOSP sagatavotajām atbildēm

“LAUKU LAPA” JŪSU E-PASTA KASTĪTĒ!

Piedāvājam iespēju saņemt informatīvo izdevumu “Lauku Lapa” Jūsu e-pasta kastītē!

Lai pieteiktos izdevuma elektroniskai saņemšanai, sūtiet pieteikumu uz e-pastu: **Natalija.Iljina@llkc.lv**.

Pieteikumā jānorāda:

- Vārds, Uzvārds,
- Iestādes (organizācijas/ zemnieku saimniecības/ utt.), kurā strādājat, nosaukums,
- E-pasta adrese, uz kuru vēlaties saņemt izdevumu.

Izdevumā Normunda Grickus zīmējumi

SVARĪGĀKIE DATUMI, KURUS LAUKU UZŅĒMĒJS NEDRĪKST AIZMIRST 2009. GADA DECEMBRĪ

Termiņš		Novembris												Decembris					Janvāris
		1	5	15	16	25	27	31	1	3	5	7	15	25	29	30	1		
Platības maksājumi	Pēdējais datums, līdz kuram LAD RLP jāiesniedz pārstrādei paredzēto avenu un zemeņu piegāžu deklarācija, ja vēlas saņemt atbalstu par pārstrādei paredzēto avenu un zemeņu platībām																		
	Iesniegums PVTM par 2009. gadā nokautiem un eksportētiem liellopiem *																		
Lauksaimniecības risku fonds	Iesniegums PVTM par ziditāģovīm																		
	Iesniegums iemaksu veikšanai fondā par visām ziemiāju sējumu platībām, par kurām tas ir tiesīgs saņemt vienoto platības maksājumu un kuras tiks pieteiktas vienotajam platības maksājumam nākamā gada pavasarī																		
Lauku attīstības programmas pasākumi	Lauku saimniecību modernizācija																		
	Tūrisma aktivitāšu veicināšana																		
Eiropas Zivsaimniecības fonda atbalsta pasākumi	Lauksaimniecības produktu pievienotās vērtības radīšana																		
	Infrastruktūra, kas attiecas uz lauksaimniecības un mežsaimniecības attīstību un pielāgošanu																		
Nacionālās subsidijas	Kompensācijas zvejas kuģu apkāpēs locekļiem (zvejniekiem) pēc pilnīgas zvejas darbību pārtraukšanas																		
	Riska samazināšana																		
un nodokļi	Pievienotās vērtības nodoklis (PVTN)																		
	Nekustamā īpašuma nodoklis																		

* Iesniegums jāiesniedz ne vēlāk kā 6 mēnešus pēc liellopa nokaušanas vai eksporta
Termiņš, kura laikā var iesniegt pieteikumu, iesniegumu vai atsaukti.
Iesniegumu un atsauktu apkopošanas datums vai iesniegšanas beigu datums.
Tikai tām zemnieku saimniecībām, kuras šo termiņu PVTN atsauktu iesniegšanai ir saskaņojušas ar VID.

VALSTS UN ES ATBALSTS

LAD atbildes uz lauksaimnieku jautājumiem

DAĻĒJI NATURĀLAS SAIMNIECĪBAS

☑Kādi ir daļēji naturālo saimniecību (DNS) vērtēšanas kritēriji? Vai tajos ir kas mainījies, jo ir diezgan daudz saimniecību, no kurām projekti netiek pieņemti? Vai ir pieejami kādi norādījumi, pēc kuriem jāvadās?

Kritēriji projektu vērtēšanai nav mainījušies. Pašlaik projektu pieņemšana šajā pasākumā ir pārtraukta. Attiecībā uz iesniegtajiem projektiem, pēc Eiropas Komisijas auditoru ieteikuma, LAD lielāku uzmanību pievērsīs ikgadējo atskaišu vērtēšanai. Saņemot trešā, ceturta un piektā gada atskaites, tiks izvērtēts, vai projekta ieviešanas rezultātā ir sasniegta atbilstība pasākuma mērķim – attīstītas un konkurētspējīgas saimniecības izveidošana.

☑Cik projekti ir iesniegti DNS pasākumā, un kādas ir to galvenās kļūdas (galvenās neatbilstības, iesniedzot projektus)? Kādas atšķirības novērojamas pa reģioniem – kur noraidīto projektu ir visvairāk?

Kārtas	Iesniegtie projekti	Apstiprinātie projekti	Noraidītie/atsauktie projekti	Vērtēšanā esošie projekti
I	651	410	241	-
II	805	412	393	-
III	595	384	29	182

Galvenie noraidījuma iemesli:

- 1. un 2. kārtā – finansējuma trūkums;
 - nav īpašumā lauksaimniecībā izmantojamā zeme vismaz 1 ha platībā;
 - saimnieciskā darbība reģistrēta īsi pirms projekta iesniegšanas un pretendents nespēj pamatot iepriekšējo saimniecisko darbību ar pietiekamiem pierādījumiem;
 - ieņēmumi no lauksaimnieciskās ražošanas ir mazāki nekā 50%;
 - neto apgrozījums nesasniedz Ls 2108.
1. un 2. kārtā finansējuma trūkuma dēļ Ziemeļvidzemes un Ziemeļkurzemes reģionālajās pārvaldēs noraidīti vairāk nekā 150 projekti, pārējās pārvaldēs – mazāk par 100 projektiem. Citu iemeslu dēļ noraidīto projektu skaits visās reģionālajās lauksaimniecības pārvaldēs ir līdzīgs.

ZIVSAIMNIECĪBA

☑Lūdzam informēt par Eiropas Zivsaimniecības fonda atbalsta pasākuma „Ūdens vides pasākumi” ieviešanas gaitu, laika grafiku un provizoriskiem rezultātiem (apstiprināto iesniegumu skaits)!

- Iesniegti 39 iesniegumi.
- Pārbaudei uz vietas atlasīti 5 iesniegumi.
- 05.10.2009. ir saņemta pēdējā informācija no PVD. Notiek administratīvā vērtēšana – atbilstība atbalsta saņemšanas nosacījumiem.
- Nosūtītas vēstules ar papildu informāciju 19 pretendentiem, saņemtas atbildes no 15 pretendentiem.
- Ir jau sākti pieņemt lēmumus (pirmie paziņojumi ir nosūtīti).
- Ja kāda iesnieguma izvērtēšanai būs nepieciešams papildu laiks fakti pārbaudei, lēmuma pieņemšanas termiņš tiks pagarināts.
- Pieteiktais finansējums 5 gadu saistībām – Ls 4 471 050,0.

ATBALSTS JAUNAJIEM LAUKSAIMNIEKIEM

☑Izskaidrojiet MK noteikumu Nr. 938 „Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu lauku attīstībai kompensāciju maksājumu veidā pasākumam „Atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem”” 8.2. punktu! Kādi ienākumi tiks ņemti vērā un kādi – nē? Piemēram, darba algas, vai arī, ja īpašniekam ir vēl kādi uzņēmumi ar citiem darbības virzieniem – ko pieskaitīs atbalsta pretendenta ieņēmumiem un ko ņems vērā, nosakot šos 50%? Kādi dokumenti būs jāiesniedz LAD, lai uzrādītu ienākumus, vai arī no kurienes LAD iegūs šādu informāciju?

Saskaņā ar Zemkopības ministrijas skaidrojumu MK noteikumu Nr. 938 7.1. un 7.2.2. apakšpunktā minētā persona (fiziskā persona) pēc pirmā pilnā noslēgtā gada un turpmākajā piecu gadu saistību periodā gūst vairāk nekā 50% ienākumu (tas ir, ieņēmumu un izdevumu starpība) no nodibinātajā vai pārņemtajā saimniecībā veiktās lauksaimnieciskās darbības. 8.2. punkta izpilde tiks izvērtēta, pamatojoties uz gada pārskatu, gada ienākumu deklarāciju un Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras datiem.

Piemēram, ja persona vienlaicīgi strādā par skolotāju un saņem par to algu, tad ienākumiem no saimnieciskās darbības, kas tiek uzrādīti ledzīvotāju ienākumu deklarācijā, jābūt lielākiem nekā darba algai. Turklāt jāņem vērā, ka ienākumi ir ieņēmumu un izdevumu starpība.

Piemērs:

darba alga (saskaņā ar Gada ienākumu deklarācijas D1 pielikumu)	2160 Ls
ieņēmumi (saskaņā ar Gada ienākumu deklarācijas D3 pielikuma 01. aili)	10000 Ls
izdevumi (saskaņā ar Gada ienākumu deklarācijas D3 pielikuma 02. aili)	5500 Ls
ienākumi (saskaņā ar Gada ienākumu deklarācijas D3 pielikuma 03. aili)	10 000 – 5500 = 4500 Ls
Persona saistības izpilda, jo ienākumi no lauksaimnieciskās darbības ir	4500 : (4500+2160) = 67,5%.

LAUKU SAIMNIECĪBU MODERNIZĀCIJA

✓Vai pasākuma „Atbalsts lauku saimniecību modernizācijai” ietvaros tiek atbalstīta iekārtu iegāde kartupeļu mizošanai un iepakojšanai vakuumā?

Tiek atbalstīta iekārtu iegāde nemizotu kartupeļu iepakojšanai. Kartupeļu mizošana un iepakojšana vakuumā ir uzskatāma par pārstrādi un ir atbalstāma pasākumā “Lauksaimniecības produktu pievienotās vērtības radīšana”.

LAP 2007.-2013. PASĀKUMI

✓Kad plānots atvērt Lauku attīstības programmas 2007.-2013. gadam pasākumus?

Pēc grozījumiem MK noteikumos tiks izsludināta pieteikšanās šādos pasākumos:

- “Pamatpakalpojumi ekonomikā un iedzīvotājiem” – 2 kārtās, ar publisko finansējumu 10 un 5 miljoni latu;
- “Uzņēmumu radīšana un attīstība” – publiskais finansējums 3 miljoni latu;
- “Tūrisma aktivitāšu veicināšana” – publiskais finansējums 1,5 miljoni latu;
- “Meža ekonomiskās vērtības uzlabošana” – publiskais finansējums 8 miljoni latu;
- “Lauksaimniecībā neizmantojamās zemes apmežošana” – publiskais finansējums 5 miljoni latu;

- “Infrastruktūra, kas attiecas uz lauksaimniecības un mežsaimniecības attīstību un pielāgošanu” – „Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” publiskais finansējums 6 miljoni latu, pārējiem – 1,5 miljoni latu.

Nepārtrauktā pieteikšanās pašlaik ir paredzēta tikai pasākumā “Meža ekonomiskās vērtības uzlabošana”.

PAR PLATĪBU MAKSĀJUMIEM

✓Kā tiek prognozēta atbalsta izmaksas gaita lauksaimniekiem 2009. gadā?

Lai varētu veikt VPM avansa izmaksu 70 % apmērā, no budžeta līdzekļiem ir pieprasīta nauda 42 mlj. latu apmērā. Maksājumi tiks veikti šādā secībā:

- Vienotais platību maksājums,
- Mazāk labvēlīgo apvidu atbalsts,
- Papildu valsts tiešie maksājumi par laukaugu un lopbarības platībām.

✓Daudzi lauksaimnieki sezonas vidū (jūlijā, augustā, septembrī) saņēma LAD paziņojumus, ka pieteikumos minētā lauku bloku platība ir precizējot mainīta, līdz ar to notikušas platību pārdeklarācijas. Taču pieteikumi/iesniegumi tika sastādīti atbilstoši aprīlī un maijā saņemto lauku bloku kartēm. Saimniecībās, kuras uzņēmušās Agrovīdes saistības, tas nebija veiksmīgs pasākums. Vai lauku darbu sezonas vidū bija neizbēgami jāaktualizē bloku platības? Kā jautājumu plānots turpmāk risināt veiksmīgāk?

Lauku bloku kartes tiek aktualizētas katru gadu (un tās ir jāaktualizē pēc reālās situācijas dabā neatkarīgi no gadalaika). Tas tiek darīts ne tikai balstoties uz jaunajiem orto-foto, bet arī uz fiziskās kontroles rezultātiem, attālinātās kontroles rezultātiem, pretendentu pieprasījumiem un sūdzībām. Ja references platība dabā ir mainījusies, tad, protams, lauksaimniekiem tiks ziņots par iespējamo pārdeklarāciju.

✓Kāda tendence vērojama uzņemto saistību pasākuma “Erozijas ierobežošana” ietvaros? Cik daudz pretendentu izvēlējušies pārtraukt savas saistības, nespējot izpildīt pasākuma nosacījumus?

Pasākumā „Erozijas ierobežošana” aktīvas saistības pēc 2008./09. pieteikumu gada bija 7381 pretendents. 2009./2010. gadā līdz 2. oktobrim ir iesniegti 7220 pieteikumi. Šobrīd ir iesniegts par 161 iesniegumu mazāk, bet tas nenozīmē, ka tik daudz būs arī debitoru, jo var būt saimniecību pārņemšanas gadījumi vai kādi ārkārtas apstākļi.

✓Ja gadījumā tiek veiktas izmaiņas kādā no noteikumiem, kas var pavājināt vai pastiprināt Labas saimniekošanas prakses nosacījumus (meliorācijas sistēmas, aizsargjoslas gar ūdenstečiem, piemēram, esošo 10 m vietā 5 m), kā tas ietekmētu *Agrovides* saistības?

Attiecībā uz Buferjoslu ierīkošanu galvenais, kas ir jāatceras – deklarētajām platībām katru gadu ir jāatrodas vienā un tajā pašā vietā.

✓Ja ir pieteikums enerģētisko kultūraugu platībām un raža zemāka par noslēgtajām līgumsaistībām, tad kādas ir sankcijas līguma saistību neizpildes gadījumā?

Labāk ir atsaukt iesniegumu atbalstam par kultūraugiem ar augstu enerģētisko vērtību par tām platībām, par kurām nevar izpildīt references ražu. Ja neizpilda referenes ražu, tad sankcijas ir tādas pašas kā platību pārdeklarācijas gadījumā – piegādāto daudzumu pārrēķina uz platību un par "nepiegādāto" platību papildus tiek piemērota platību sankcija.

PAR LAUKU ATBALSTA DIENESTA DARBĪBU

✓Kāda situācija vērojama LAD nākamā gada budžetā? Kā LAD plāno nākamā gada darbu, un kādas izmaiņas gaidāmas?

2010. gada budžets pašlaik atrodas izstrādes stadijā. LAD centīsies saglabāt esošo struktūru, kā prioritāti nosakot visu reģionālo lauksaimniecības pārvalžu saglabāšanu.

✓Kā norit darbs pie Valsts tehniskās uzraudzības aģentūras un LAD sadarbības, lai Valsts tehniskās uzraudzības aģentūras kontrolieriem būtu pieejā LAD datu bāzei, ļaujot konstatēt, kurš ir lauksaimniecības produkcijas ražotājs un kuram pienākas pārvaldājumu atvieglojumi?

Īpaša pieeja nav nepieciešama. Informācija par mūsu klientiem (maksājumu saņēmējiem) ir publiski pieejama LAD mājaslapā, par ko jau augustā informējām Autotransporta inspekciju.

LAD sagatavotās atbildes uz lauksaimnieku (LOSP, Zemnieku saeimas, LLKC, reģionu informācijas centru)

LAUKU ATTĪSTĪBAS PROGRAMMA

Lauku saimniecību modernizācija

2009. gada 28. oktobrī stājās spēkā MK noteikumi Nr. 1209 „Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu atklātu projektu iesniegumu konkursu veidā pasākumam „Lauku saimniecību modernizācija””. Līdz ar to spēku zaudē iepriekšējie MK noteikumi Nr. 299 „Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu atklātu projektu iesniegumu konkursu veidā pasākumam „Lauku saimniecību modernizācija””. Ir notikušas vairākas būtiskas izmaiņas atbalsta saņemšanas nosacījumos, tāpēc šoreiz „Lauku Lapā” sīkāk par šo pasākumu vispār, ne tikai par izmaiņām.

Vispārīgos atbalsta saņemšanas nosacījumus nosaka MK noteikumi Nr. 783 „Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu lauku un zivsaimniecības atbalstam”, kas stājās spēkā 2009. gada 29. jūlijā. Saskaņā ar šiem noteikumiem arī pasākumā „Lauku saimniecību modernizācija” par projektu īstenošanu vairs nebūs jāslēdz līgums ar Lauku atbalsta dienestu (LAD) – pretendents uzreiz pēc LAD lēmuma par finansējuma piešķiršanu spēkā stāšanās varēs sākt projekta īstenošanu. LAD šo lēmumu darīs zināmu atbalsta pretendenta 10 darbdienu laikā pēc lēmuma pieņemšanu.

Septītās kārtas projektu iesniegumu pieņemšana notiks **no 2009. gada 7. decembra līdz 2010. gada 7. janvārim.**

Septītās kārtas pieejamais publiskais finansējums ir Ls 32 279 735 (trīsdesmit divi miljoni divi simti septiņdesmit deviņi tūkstoši septiņi simti trīsdesmit pieci lati).

LAD struktūrvienība	Finansējuma apmērs, Ls
Austrumlatgales RLP	2 896 389
Dienvīdķurzes RLP	3 183 227
Dienvīdlatgales RLP	3 786 902
Lielrīgas RLP	1 706 777
Vīduslatvījas RLP	2 343 634
Zemgales RLP	1 805 362
Zīemeļaustrumu RLP	2 252 848
Zīemeļķurzes RLP	1 486 476
Zīemeļvīdzes RLP	2 818 117
KOPĀ LAD pārvaldēm	22 279 735
Atbīlstīgas lauksaimnīcības pakalpojumu kooperatīvās sabīdribas	10 000 000
KOPĀ	32 279 735

Ja, beidzoties projektu iesniegumu pieņemšanas kārtai, kādā no LAD reģionālajām lauksaimniecības pārvaldēm radies piešķirtā finansējuma pārpalikums, Zemkopības ministrija pieņems lēmumu par tā pārdali LAD reģionālajām lauksaimniecības pārvaldēm, kurās ir izveidojies kārtai piešķirtā finansējuma iztrūkums.

Iesniegto projektu īstenošanu veic divu gadu laikā no lēmuma par projekta iesnieguma apstiprināšanas.

Projekta iesnieguma veidlapa un metodiskie norādījumi tās aizpildīšanai ir atrodami mājas lapā www.lad.gov.lv sadaļā *ES atbalsts*.

Projekta iesniegumi jāiesniedz Lauku atbalsta dienesta reģionālajās lauksaimniecības pārvaldēs – juridiskām personām pēc juridiskās adreses, fiziskām personām – pēc projekta īstenošanas adreses.

Pasākuma „Lauku saimniecību modernizācija” mērķis ir modernizēt lauksaimniecības uzņēmumus, lai uzlabotu to ekonomiskās darbības rādītājus un konkurētspēju. Ekonomiskās darbības rādītājus izvērtē saskaņā ar šajos noteikumos noteiktajiem ekonomiskās dzīvotspējas kritērijiem.

✓Kādas aktivitātes tiks atbalstītas?

Pasākuma ietvaros tiks atbalstītas šādas aktivitātes:

- investīcijas tādu jaunu iekārtu, tehnikas, aprīkojuma, informācijas tehnoloģiju un programmu nodrošinājuma iegādei un uzstādīšanai, kas paredzētas lauksaimniecības produktu ražošanai (arī iepakšanai);
- jaunu lauksaimniecības produktu ražošanas būvju būvniecība (govkopībā, ja dzīvnieku novietne paredzēta ne mazāk kā 50 slaukamām govīm), rekonstrukcija un nepieciešamo būvmateriālu iegāde.

☞ *Nosacījums par 50 slaukamām govīm neattiecas uz tiem saimniekiem, kas jau īstenojuši projektu Latvijas Lauku attīstības plāna 2004.-2006. gadam pasākumā „Standartu sasniegšana”.*

Vienā projekta iesniegumā var iekļaut abas minētās aktivitātes.

✓Kas varēs saņemt atbalstu?

Atbalstu varēs saņemt

- juridiska vai fiziska persona, kas ražo nepārstrādātos lauksaimniecības produktus (izņemot tādu dzīvnieku audzēšanu, uz kuriem neattiecas Ciltsdarba likums) un zivsaimniecības produkciju;
- lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība, kas atbilst normatīvajos aktos noteiktajiem atbilstības kritērijiem.

✓Kur varēs īstenot projektus?

Pasākuma projektus varēs īstenot visā Latvijas teritorijā.

✓Cik liels būs pieejamais finansējums?

Programmēšanas periodā (no 2007. līdz 2013. gadam) vienam atbalsta pretendenta kopējā attiecināmo izmaksu summa nav lielāka par Ls 421 000.

Atbalsta pretendenta – fiziskai vai juridiskai personai – attiecināmo izmaksu summu aktivitātēm var palielināt līdz Ls 1 400 000, ja tās neto apgrozījums no lauksaimnieciskās ražošanas pēdējā noslēgtajā gadā ir vismaz Ls 250 000.

Atbilstīgām lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām, kas darbojas vismaz trīs gadus pēc kārtas pirms projekta iesnieguma iesniegšanas dienas, attiecināmo izmaksu summa nav lielāka par Ls 7 028 040.

✓Kāda būs atbalsta intensitāte?

Atbalsta intensitāti nosaka katras aktivitātes izmaksām atsevišķi:

- vienam pretendenta visā 2007.–2013. gada periodā (programmēšanas periods) – attiecināmajām izmaksām, kas saistītas ar investīcijām tādu jaunu iekārtu, tehnikas, aprīkojuma, informācijas tehnoloģiju un programmu nodrošinājuma iegādei un uzstādīšanai, kas paredzētas lauksaimniecības produktu ražošanai (arī iepakšanai), un vispārējām izmaksām:
 - līdz Ls 35 000 – 40% no attiecināmajām izmaksām;
 - no Ls 35 000 projektiem, kas iesniegti līdz 2010. gada 31. decembrim – 35% no attiecināmajām izmaksām;
 - no Ls 35 000 projektiem, kas iesniegti pēc 2010. gada 31. decembra – 25% no attiecināmajām izmaksām;

☞ *Atbalsta pretendenta, kas ir atbilstošas kooperatīvās sabiedrības biedrs, tehnikas un iekārtu iegādei no Ls 35 000 noteikto atbalsta intensitāti (35% līdz 2010. gada 31. decembrim vai 25% pēc 2010. gada 31. decembra) palielina par 5%.*

Piemērs.

1. Ja saimnieka Jāņa pirmā projekta attiecināmo izmaksu summa ir Ls 50 000 un projektu viņš iesniedz līdz 2010. gada 31. decembrim atvērtajās projektu pieņemšanas kārtās, tad atbalsta intensitāte tiks aprēķināta šādi:

$$(Ls\ 35\ 000 \times 40\%) + (Ls\ 15\ 000 \times 35\%) = 14\ 000 + 5250 = 19\ 250\ Ls.$$

Ja Jānis ir atbilstošas kooperatīvās sabiedrības biedrs, tad atbalsta intensitāte tiks aprēķināta šādi:

$$(Ls\ 35\ 000 \times 40\%) + (Ls\ 15\ 000 \times 40\%) = 14\ 000 + 6000 = 20\ 000\ Ls.$$

2. Ja savu pirmo projektu saimnieks Jānis iesniedz pēc 2010. gada 31. decembra, tad atbalsta intensitāte tiks aprēķināta šādi:

$$(Ls\ 35\ 000 \times 40\%) + (Ls\ 15\ 000 \times 25\%) = 14\ 000 + 3750 = 17\ 750\ Ls;$$

Ja Jānis ir atbilstošas kooperatīvās sabiedrības biedrs, tad atbalsta intensitāte tiks aprēķināta šādi:

$$(Ls\ 35\ 000 \times 40\%) + (Ls\ 15\ 000 \times 30\%) = 14\ 000 + 4500 = 18\ 500\ Ls.$$

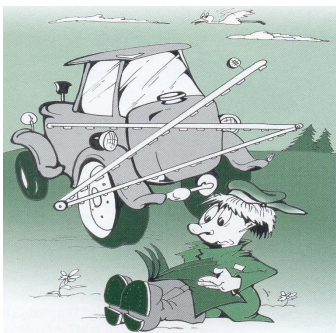
- attiecināmajām izmaksām, kas saistītas ar investīcijām tādu jaunu iekārtu, tehnikas, aprīkojuma, informācijas tehnoloģiju un programmnodrošinājuma iegādei un uzstādīšanai, kas paredzētas lauksaimniecības produktu ražošanai (arī iepakšanai), un vispārējām izmaksām, ja investīcijas veic bioloģiskās lauksaimniecības produktu ražotājs, atbalsta intensitāte būs 40% no šīm izmaksām;

👉 *Bioloģiskās lauksaimniecības produktu ražotājs ir tāds ražotājs, kas ir pieteicies atbalsta maksājumiem un nodarbojies ar bioloģisko lauksaimniecību ne mazāk kā divus iepriekšējos noslēgtos gadus pirms projekta iesnieguma iesniegšanas, kā arī ir uzņēmies jaunas saistības Latvijas Lauku attīstības programmas 2007.-2013. gadam pasākuma „Agrovīdēs maksājumi” apakšpasākumā „Bioloģiskās lauksaimniecības attīstība”.*

- attiecināmajām izmaksām, kas saistītas ar investīcijām lauksaimniecības produktu ražošanas jaunu būvju būvniecībai, rekonstrukcijai, nepieciešamo būvmateriālu iegādei, kā arī šajās būvēs uzstādāmo stacionāro iekārtu un to aprīkojuma iegādei, kas ir uzrādīts tehniskajā projektā, un vispārējām izmaksām, atbalsta intensitāte būs 40% no šīm izmaksām;
- attiecināmajām izmaksām, kas saistītas ar investīcijām laistīšanas iekārtu un sistēmu iegādei un uzstādīšanai augļkopībā, dārzenkopībā un dekoratīvo augu nozarē, un vispārējām izmaksām atbalsta intensitāte būs 40% no šīm izmaksām.

Atbalsta pretendents, kas investīcijas veic mazāk labvēlīgos apvidos (MLA), atbilstoši iepriekš minētajiem nosacījumiem atbalsta intensitāti palielina par 5%, ja:

- īstenojot būvniecības projektu, pēc projekta pabeigšanas lauksaimniecības produktu ražošanas būve atrodas mazāk labvēlīgos apvidos;
- īstenojot tehnikas un iekārtu iegādes projektu, mazāk labvēlīgos apvidos atrodas
 - vismaz 50% no lauksaimniecības produkcijas ražotāja (fiziskas vai juridiskas personas) iepriekšējā gadā vienotajam platību maksājumam apstiprinātajām platībām;
 - atbilstošā lauksaimniecības kooperatīvās sabiedrības juridiskā adrese (vismaz gadu pirms projekta iesnieguma iesniegšanas).

☑Kādi atbilstības nosacījumi būs jāievēro projekta iesniedzējam?

Piesakoties pasākumam „Lauku saimniecību modernizācija”, atbalsta pretendents ir jāatbilst šādiem publiskā finansējuma saņemšanas nosacījumiem:

- īstenojot projektu, sasniedz šī pasākuma mērķi;
- neaizvieto esošos pamatlīdzekļus;
- projekta iesniegumā apliecina atbalsta pretendenta ekonomisko dzīvotspēju;
- aprēķinātās valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas par pēdējo noslēgto gadu vidēji par vienu strādājošo ir vismaz Ls 700.

👉 *Šis nosacījums neattiecas uz atbalsta pretendentiem, kuriem pēdējā noslēgtajā gadā neto apgrozījums no lauksaimnieciskās ražošanas ir mazāks par Ls 20 000.*

☑Ko neuzskatīs par esošo pamatlīdzekļu aizvietošanu?

Viens no nosacījumiem, lai projekts netiktu noraidīts – atbalsta saņēmējs nedrīkst veikt esošo pamatlīdzekļu aizvietošanu (piemēram, nopirkt traktoru, kas ir līdzīgs jau saimniecībā esošajam traktoram un veco pārdot). Jāievēro, ka šajā pasākumā par pamatlīdzekļu aizvietošanu neuzskata:

- traktortehnikas, piekabju vai lauksaimniecībā izmantojamo tehnoloģisko agregātu iegādi, ja ievērots viens no šādiem nosacījumiem:
 - projektā iegādātā traktortehnika, piekabes vai agregāti papildina saimniecībā esošo traktortehnikas, piekabju vai agregātu parku, saglabājot esošās traktortehnikas, piekabju vai agregātu vienības ne mazāk kā piecus gadus (piemēram, esošais traktors netiek pārdots);

👉 *Nosacījums neattiecas uz saimniecībā jau esošajām traktortehnikas, piekabju un agregātu vienībām, kas ir vecākas par 10 gadiem (no to izlaides datuma).*

- projektā iegādātās traktortehnikas jauda, agregātu ražība vai piekabju celtspeja ir vismaz par 25% lielāka nekā saimniecībā nolietotās traktortehnikas jauda, agregātu ražība vai piekabju celtspeja;
- iekārtu iegādi, ja ievērots viens no šādiem nosacījumiem:
 - projektā iegādātās iekārtas ražošanas jauda ir vismaz par 25% lielāka nekā saimniecībā nolietotās iekārtas ražošanas jauda;
 - projektā iegādātā iekārta tiek iegādāta papildus esošajām iekārtām;
 - projektā iegādātā iekārta vai agregāts būtiski maina ražošanas vai tehnoloģiju raksturu;
- jaunbūvi un rekonstrukciju, arī vienkāršotu rekonstrukciju.

☑Kādi būs ekonomiskās dzīvotspējas kritēriji?

Ekonomiskās dzīvotspējas kritēriji ir atkarīgi no iesniedzamā projekta attiecināmo izmaksu summas.

Attiecināmo izmaksu summa	Līdz Ls 150 000	Ls 150 000 – 500 000	Vairāk par Ls 500 000
Dzīvotspējas rādītāji	Pozitīva <u>naudas plūsmas</u> projekta iesnieguma iesniegšanas gadā, visos ieviešanas gados un gadā pēc projekta ieviešanas	1. (Pašu kapitāls) : (aktīvu kopsumma) $\geq 0,20$ 2. (Apgrozāmie līdzekļi) : (īstermiņa kreditori) $\geq 1,00$ (no īstermiņa kreditoriem izslēdz īstermiņa nākamo periodu ieņēmumu sastāvā iekļauto valsts un ES finansiālo atbalstu) 3. (Tirā peļņa) + (nolietojums) $\times 50 \% \geq 0$	
	Gadā pēc projekta īstenošanas ienākumiem no lauksaimnieciskās ražošanas jāpalielinās vismaz par 3% vai izdevumiem jāsamazinās par 3%, salīdzinot ar projekta iesniegšanas gadu	Pēdējā noslēgtajā gadā pirms projekta iesnieguma iesniegšanas uzņēmumam jāatbilst vismaz diviem no šiem rādītājiem Gadā pēc projekta īstenošanas jāatbilst vismaz diviem rādītājiem (obligāti 2. kritērijam un 1. vai 3. kritērijam). Tāpat par 0,05 jāpalielina vai nu 1. vai 2. kritērijs, salīdzinot ar pēdējo noslēgto gadu pirms projekta iesnieguma iesniegšanas	

☒ Kas ietilps attiecināmajās izmaksās?

Pasākumā ir noteiktas šādas attiecināmās izmaksas:

- jaunu ražošanas pamatlīdzekļu (tehnikas, iekārtu, agregātu, aprīkojuma, arī datoru programmatūru) iegāde – detalizēts pamatlīdzekļu uzskaitījums dots MK noteikumu Nr. 1209 29. punktā;

⚡ Svarīgs ir nosacījums, kas attiecas uz lauksaimniecībā izmantojamo traktoru iegādi. Pasākumā atļauts iegādāties jaunus traktorus, ja nepārsniedz saimniecībā esošo traktoru kopējo maksimālo jaudu, ko aprēķina, summējot maksimālās jaudas (zirgspēkos) attiecību, – viens zirgspēks pret vienu hektāru 2009. gadā vienotajam platību maksājumam deklarētās atbalsta pretendenta platības un viens zirgspēks pret vienu liellopu vienību. Nosakot liellopu vienības, izmanto valsts aģentūras „Lauksaimniecības datu centrs” informāciju par atbalsta pretendenta īpašumā esošajiem lauksaimniecības dzīvniekiem uz kārtējā gada 1. jūliju. Attiecībā uz traktoriem izmanto Valsts tehniskās uzraudzības aģentūras informāciju uz kārtējā gada 1. jūliju par atbalsta pretendenta īpašumā esošajiem traktoriem, kas ir jaunāki par 10 gadiem (no to izlaides datuma), kā arī atbalsta pretendenta sniegtos datus un publiski pieejamos traktoru tehniskās dokumentācijas datus attiecībā uz traktoru maksimālo jaudu (zirgspēkos) un to izlaides datumu.

Traktoru iegādi var ietvert attiecināmajās izmaksās arī tad, ja to maksimālā jauda ir ne vairāk kā par 50 zirgspēkiem lielāka kā aprēķinātā maksimālās jaudas summa.

- jaunas būvniecības un rekonstrukcijas izmaksas, arī par dziļurbuma ierīkošanu, kā arī ūdens rezervuāra ierīkošanu, lai nodrošinātu laistīšanu augļkopībā, dārzenkopībā un dekoratīvo augu nozarē, pamatojoties uz līgumiem ar trešajām personām, kas atbildīgas par darbu veikšanu, nepārsniedzot noteikumos noteiktās maksimālās izmaksas (tabula);

- būvmateriālu iegāde, pamatojoties uz akceptētu būvprojektu, kas iesniegts kopā ar projekta iesniegumu, vai atbalsta pretendenta sastādītu tāmi vienkāršotai rekonstrukcijai, nepārsniedzot noteikumos noteiktās maksimālās izmaksas (tabula);
- vispārējās izmaksas (tostarp arhitektu, inženieru un konsultantu honorāri, juridiskie pakalpojumi, tehniski ekonomiskie pamatojumi, patentu un licenču saņemšanas izmaksas), kas tieši saistītas ar projekta sagatavošanu vai īstenošanu. Ja vispārējās izmaksas veido tikai izmaksas, kas saistītas ar jaunu pamatlīdzekļu iegādi, tās nevar pārsniegt 2% no projekta attiecināmo izmaksu kopsummas. Pārējos gadījumos vispārējās izmaksas nevar pārsniegt 8% no kopējām attiecināmajām izmaksām.

Ja paredzētas investīcijas jaunu iekārtu, tehnikas, aprīkojuma, informācijas tehnoloģiju un programmu nodrošinājuma iegādei, attiecināmās izmaksas ir arī vienreizējās izmaksas, kas saistītas ar iekārtu uzstādīšanu, lai nodrošinātu to atbilstošu darbību.

Ja paredzētas investīcijas jaunu lauksaimniecības produktu ražošanas būvju būvniecībai, rekonstrukcijai un nepieciešamo būvmateriālu iegādei, maksimālo attiecināmo izmaksu publiskā finansējuma aprēķinā ietver visas ar objekta būvniecību saistītās izmaksas (tai skaitā iekšējo un ārējo ūdensvadu, iekšējās un ārējās kanalizācijas, iekšējās un ārējās elektroapgādes, ventilācijas un apkures sistēmas izmaksas). Būvju tehniskajā projektā uzrādīto stacionāro iekārtu un to aprīkojuma iegādes izmaksas neattiecinā uz noteiktajām maksimālajām izmaksām. Noteikumos ir dotas maksimālās attiecināmās izmaksas publiskā finansējuma aprēķināšanai jaunas būvniecības, rekonstrukcijas, vienkāršotās rekonstrukcijas projektiem galvenajiem būvju tipiem (tabula).

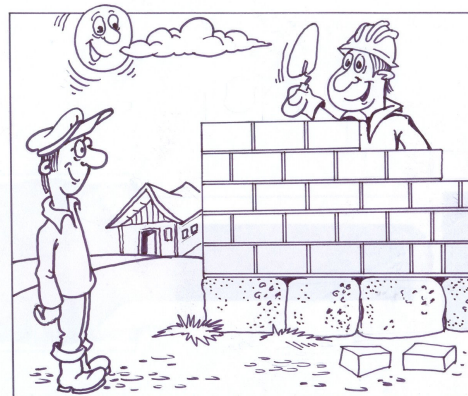
Nr. p.k.	Būves tips	Mērvienība	Jaunbūvei par kopējo būves platību (bez PVN)	Rekonstrukcijai par kopējo rekonstruējamo platību (bez PVN)	Vienkāršotai rekonstrukcijai par kopējo rekonstruējamo platību (bez PVN)
1.	Lauksaimniecības nojumes (bez sienas apšuvuma, vārtiem un logiem)	Ls/m ²	120	84	66
2.	Lauksaimniecības noliktavas un glabātavas	Ls/m ³	50	31	25
3.	Lauksaimniecības nozares uzņēmumu saldētavas	Ls/m ³	90	63	50
4.	Dzīvnieku novietne	Ls/m ²			
4.1.	cūku novietne	Ls/m ²	450	315	248
4.2.	gaļas un piena liellopu un pārējās dzīvnieku novietnes	Ls/m ²	280	196	154
4.3.	piena māja	Ls/m ²	400	280	220
5.	Siltumnīca	Ls/m ²			
5.1.	vasaras	Ls/m ²	70	49	38
5.2.	ziemass	Ls/m ²	250	175	137
6.	Graudu un sēkļu pirmapstrādes būves	Ls/m ³	65	35	27
7.	Dārzeņu un augļu pirmapstrādes būves	Ls/m ²	360	252	198
8.	Lauksaimniecības šķūņi, mašīnu un tehnikas novietnes	Ls/m ²	150	105	82
9.	Zemes darbi ūdens rezervuāru un tiem piegulošās infrastruktūras izveidošanai (rakšana un zemes līdzināšana)	Ls/m ³	1,50	1,50	-

Ja projektā paredzētās jaunās būvniecības vai rekonstrukcijas izmaksas attiecīgajam būves tipam pārsniedz noteiktās maksimālās attiecināmās izmaksas un tās nepieciešamas projekta mērķu sasniegšanai, projekta iesniegumu nenoraida, bet izmaksu starpību pilnībā sedz atbalsta pretendents.

Attiecināmās ir tikai tās būvprojekta tāmes pozīcijas un būvmateriāli, kas tiešā veidā ir saistīti ar attiecīgā pasākuma mērķa sasniegšanu.

Par attiecināmajām izmaksām uzskata šādas tieši ar ražošanu nesaistītas izmaksas, ja to summa nepārsniedz 30% no būvniecības attiecināmo izmaksu kopsummas:

- jaunu administratīvo telpu būvniecība vai esošo telpu rekonstrukcija;
- apsardzes un caurlaides telpu ierīkošana;
- apsardzes signalizācijas ierīkošana, arī videonovērošanas sistēmām;
- palīgtelpas, ja projekta iesniegumā ir izskaidrota to funkcionālā izmantošana;
- personāla atpūtas telpu un citu telpu ierīkošana;
- teritorijas labiekārtošana (teritorijas asfaltēšana vai cita klājuma ieklāšana, žoga izbūve, zāliena un ārējā apgaismojuma ierīkošana).

☑Kā veiks projektu vērtēšanu un atlasī šajā pasākumā?

Projekta iesniegumus sarindos pēc projektu atlasē kritērijiem.

Atlasē kritēriji lauksaimniecības produkcijas ražotājam (fiziskai vai juridiskai personai)

Kritērijs	Kritērija skaidrojums
Projektā paredzēta būvniecība	Punktus piešķir projektiem, kuros paredzēta būvniecība. Vairāk punktu iegūst tie atbalsta pretendenti, kuriem tehniskais projekts un būvatļauja vai apliecinājuma karte tiks iesniegta kopā ar projekta iesniegumu ¹
Atbalsta pretendenta pēdējo triju gadu laikā saņemtais publiskā finansējuma ² apmērs uz Ls 1000 pēdējā noslēgtā gada neto apgrozījuma no lauksaimnieciskās darbības	Lielāko punktu skaitu saņems atbalsta pretendents, kuram sabiedriskā finansējuma apmērs būs mazāks
Atbalsts lauksaimniecības segmentam	Punktus saņems tie pretendenti, kuri ir bioloģiskās lauksaimniecības produkcijas ražotāji (uzrāda atbilstības sertifikātu)

¹ Ja kopējās būvniecības vai vienkāršotās rekonstrukcijas, kā arī šajās būvēs uzstādāmo stacionāro iekārtu un to aprīkojuma, kurš ir uzrādīts tehniskajā projektā, izmaksas ir vismaz 70% no kopējām projekta attiecināmajām izmaksām.

² Publiskais finansējums no Speciālās pirmsiestāšanās programmas lauksaimniecībai un lauku attīstībai (SAPARD), Vienotā programmdokumenta 4. prioritātes pasākumiem un Latvijas Lauku attīstības programmas 2007.-2013. gadam pasākumiem „Lauku saimniecību modernizācija” un „Infrastruktūra, kas attiecas uz lauksaimniecības un mežsaimniecības attīstību un pielāgošanu”.

Atlasē kritēriji atbilstošām lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām

Kritērijs	Kritērija skaidrojums
Apgrozījums starp sabiedrību un sabiedrības biedriem no sabiedrības kopējā apgrozījuma	Par katru pilnu procentu, kas pārsniedz 75% no kopējā apgrozījuma apmēra, tiks piešķirts viens punkts
Projektā paredzēta būvniecība	Punktus piešķir projektiem, kuros paredzēta būvniecība. Vairāk punktu iegūst tie atbalsta pretendenti, kuriem tehniskais projekts un būvatļauja vai apliecinājuma karte tiks iesniegta kopā ar projekta iesniegumu ¹

¹ Ja kopējās būvniecības vai vienkāršotās rekonstrukcijas, kā arī šajās būvēs uzstādāmo stacionāro iekārtu un to tehniskajā projektā uzrādītā aprīkojuma izmaksas ir vismaz 70 % no kopējām projekta attiecināmajām izmaksām.

Ja, sarindojot projektu iesniegumus pēc projektu atlasē kritērijiem, to atlasē iegūtais punktu skaits ir vienāds, priekšrocības saņemt publisko finansējumu ir atbalsta pretendents, kam ir mazāks koeficients – saņemtais publiskais finansējums no Speciālās pirmsiestāšanās programmas lauksaimniecībai un lauku attīstībai (SAPARD) un Vienotā programmdokumenta 4. prioritātes pasākumiem, attiecinot pret neto apgrozījumu pēdējā noslēgtā gada laikā pirms projekta iesnieguma iesniegšanas. Ja ir

vienāds gan punktu skaits, gan koeficients, priekšrocības saņemt publisko finansējumu ir atbalsta pretendents, kam pēdējā noslēgtajā gadā ir lielāks neto apgrozījums no lauksaimnieciskās ražošanas, bet, ja uz atbalstu pretendē lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība, priekšrocības saņemt publisko finansējumu ir kooperatīvajai sabiedrībai ar lielāku biedru skaitu.

Sagatavots LLKC Ekonomikas nodaļā
pēc minētajiem MK noteikumiem

LAUKU ATTĪSTĪBA

Labas prakses piemēri Valsts Lauku tīkla pasākumu ietvaros

Latvijas Valsts Lauku tīkls sadarbībā ar biedrībām „Latvijas Jauno Zemnieku klubs” un „Latvijas mazpulki” no 9. līdz 10. jūnijam noorganizēja pieredzes apmaiņas braucienu pa Valmieras rajona zemnieku saimniecībām, lai noskaidrotu radošas saimniekošanas nozīmi lauku attīstībā ekonomikas lejupslīdes laikā.

✓Radoša saimniekošana laukos

30 jaunie zemnieki no Latvijas un citām Eiropas valstīm apmeklēja Camphill ciematu „Rožkalni”, kas nodarbojas ar bioloģisko saimniekošanu, ievērojot dabas ritmus. Saražotā produkcija tiek izmantota pašpatēriņam, paēdinot ciematā dzīvojošos jauniešus ar īpašām vajadzībām. Saimniecībā no govīm un kazas piena gatavo sieru, biezpienu un sviestu, ko pārdod pēc pasūtījuma, tādējādi gūstot papildu ienākumus ciemata uzturēšanai. Ciematā dzīvojošie jaunieši tiek iesaistīti arī dārza darbos, zāļu tēju vākšanā, kā arī papīra klažu izgatavošanā, kas tiek pārdotas Valdorfa skolai. Šajā saimniecībā var gūt labu pieredzi, kā dzīvot saskaņā ar dabu, saimniekot radoši un piesaistīt jauniešus laukiem.

Tālāk dalībnieki devās smelties pieredzi uz z/s „Vildēni”, kas nodarbojas ar eksotisko dzīvnieku audzēšanu, pārdošānu un ekskursiju organizēšanu. Saimniecībā varēja apskatīt Ziemeļāfrikas melnos strausus u. c. eksotiskos putnus, pāvus, pīles, vairāk nekā 20 šķirņu vistas, tītarus, Šetlandes ponijus un kazas. Kaut arī saimnieki savu saimniekošanu dēvēja par vaļasprieku, tomēr secinājums bija viens – laukos var dzīvot, ja prot atrast konkurētspējīgu nodarbošanos. Brauciena dalībnieki gan nesaredzēja nekotni tādām hobiibiznesam, kurā nav iesaistīta jaunā paaudze.

✓Kaņepes tirgum

Kā atzina pieredzes apmaiņas brauciena dalībnieki, iedvesmojošākā bijusi z/s „Adzelvieši”, kurā saimnieko izbijis mazpulcēns, jaunais zemnieks un agronoms Jānis Grīnbergs, vairāk nekā 10 gadu gatavojot kaņepju tīrsviestu tirgum.

Kaņepes cilvēks saimnieciskām vajadzībām izmanto vismaz 10 000 gadu. Pirmie kaņepju izstrādājumi ir datēti ar 8000 gadu pirms mūsu ēras. Kaņepes Latvijā 1923. gadā audzēja 371 ha platībā.

Senatnē ļaudis kaņepes izmantoja daudzveidīgāk nekā mūsdienās – gan kā taukvielu, piedevu dažādiem ēdieniem (kartupeļiem, zirņiem, pupiņām, biezpienam, konditorejas izstrādājumiem), gan arī piena vietā. Sagrūstas kaņepju sēklas atjaucot ar ūdeni un izkāšot, iegūst baltu, pienam līdzīgu šķidrumu, kas ir ļoti ieteicams bērniem, kuri nevar lietot govīm un sojas pienu. Mūsdienās uzskata, ka kaņepju

eļļa ir labāka par zivju eļļu, jo to ir iespējams iegūt ekoloģiski tīrāku un tā satur pilnvērtīgāk izmantojamas un sabalansētākas aminoskābes, kā arī omega – 9, kuras nav zivju eļļā. Globulīns, ko satur kaņepes, ir vislīdzīgākais globulīnam, kas atrodas cilvēka asinsplazmā. Tas ir vitāli svarīgs imunitātes uzturēšanai un organismā ražo antivielas, tādēļ kaņepes reizēm sauc arī par augu valsts karalienēm. Ziemā latviešu zemnieki govīm piena vietā lietoja kaņepju pienu, ko ieguva, sakaltētas kaņepes sagrūžot piestā un atjaucot ar ūdeni.

Kaņepes „Adzelviešos” pirmajā gadā audzēja 1/5 ha platībā, bet tagad to tīrums aizņem 7 hektārus. Stingro sanitāro normu dēļ neviens bez vajadzības nedrīkst ieiet klētiņā, kur glabājas kaņepju sēklu maisi. Tāpat nepiederošiem ieeja aizliegta tīrsviesta ražotnē, kas celta atbilstoši Eiropas Savienības prasībām. Tajā kaņepes grauzdē un sasmalcina, kā rezultātā veidojas produkts ar patīkamu garšu un smaržu. „Adzelviešu” kaņepju tīrsviestam nav pievienots piena sviests, tas sastāv tikai no sasmalcinātām kaņepju sēklām, tāpēc tas var saglabāties ilgu laiku. Tieši kaņepju sviesta ražošanas dēļ z/s „Adzelvieši” ir iekļauta tūrisma maršrutos, kurus veidojis Rūjienas Tūrisma un informācijas centrs sadarbībā ar Mazsalacas, Valmieras un Igaunijas kolēģiem. Izdotas vairākas kartes, kurās šie maršruti tiek popularizēti gan mūsu, gan kaimiņu valstī. Z/s „Adzelvieši” tūristiem rāda, kā aug kaņepes, piedāvā iepazīt kaņepju sviesta gatavošanas procesu, kā arī degustēt gardo produktu, kuru var ēst uzziestu uz maizes (gan baltas, gan rupjas). „Adzelviešos” rāda arī, kā no kaņepēm var iegūt šķiedras auduma gatavošanai. Interesants ir fakts, ka eiro naudaszīmju gatavošanā ir izmantoti kaņepāji, no tiem ražojot arī vislabāko džinsu audumu.

✓Seminārs par šķiedras kaņepju audzēšanu

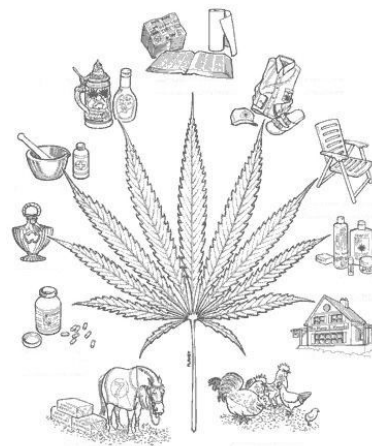
Valsts Lauku tīkla ietvaros 17. septembrī tika organizēts seminārs „Vietējo resursu izmantošanas dažādošana. Šķiedras kaņepju audzēšana”, kurā piedalījās daudzi interesenti. Ne tikai pašmāju zemnieki, bet arī ciemiņi no Alūksnes, Rīgas, Preiļiem un Jelgavas tikās Krāslavas novada Piedrujas pagasta SIA „Zalers” kaņepju sējamos.

SIA „Zalers” ir lielākais inovatīvo kultūru audzētājs Krāslavas novadā – šķiedras kaņepes šogad iesētas 87 hektāru platībā, izmantojot Polijā izaudzēto šķirni „Belobžecka”. No pierastajām divmāju kaņepēm šķirne „Belobžecka” atšķiras ar to, ka tās ir vienmājas kaņepes. Latgales Lauku attīstības biroja vadītājs Ivars Geiba semināra dalībniekiem pastāstīja par kaņepju audzēšanas pieredzi un nākotnes perspektīvām Latvijā un Eiropā, kā arī to nozīmi tautsaimniecībā. Tā, piemēram, kaņepju pārstrādē iegūtos spaļus var izmantot celtniecības materiālu ražošanai, pakaišiem, kurināmajam.

Spaļu struktūra ir interesanta ar to, ka, uzsūcot ūdeni, tie neuzbriest. Arī no spaļiem sapresētas plāksnes neuzsūc ūdeni. Kaņepes ir samērā izvēlīgi kultūraugi, tās ieteicams sēt smilšmāla augsnēs, kā arī attiecīgi

mēslojot, lai augi spētu labi attīstīties un nomāktu nezāles. Augsekas ziņā kaņepes ir mazprasīgas, ārzemes tās sēj platībās, kas ilgstoši nav bijušas apstrādātas. Augu attīstības procesā nav nepieciešami pesticīdi, šie kultūraugi paši uzlabo augsnes struktūru un ar savu biomasu nomāc nezāles. Kaņepes ir ātraudzīgas – labvēlīgos apstākļos (20 °C) diennakts laikā tās izaug par pieciem centimetriem. Sezonā no viena hektāra ir iespējams novākt 7–12 tonnu stublāju. Kaņepju audzēšana un novākšana neprasa roku darbaspēku, nopļautās kaņepes var pat ziemā atstāt uz lauka un novākt pavasarī, tās klimatisko apstākļu ietekmē nebojājas. SIA „Zalers” kaņepju sēklu iepērk. Kaņepju pētīšanai vajadzētu intensīvāk pievērsties Latvijas Lauksaimniecības universitātei. Tagad kaņepes ir iesētas izmēģinājumu lauciņā Latgales Lauksaimniecības zinātnes centrā Viļņos.

SIA „Zalers” valdes loceklis Sergejs Zakrevskis semināra dalībniekiem pastāstīja par kaņepju novākšanas tehnoloģisko procesu, kā arī praktiski demonstrēja nupat Čehijā iegādātu jaudīgu divlīmeņu plaujmašīnu. Ar šo plaujmašīnu varēs novākt pašu kaņepju laukus, kā arī sniegt pakalpojumus citiem kaņepju audzētājiem. Pieprasījumi ir saņemti no Limbažu un Preiļu kaņepju audzētājiem, kā arī no zemnieku saimniecības „Kurmīši”. Kaņepju stiebra masa ir liela. Lai sapresētu zaļo masu, tās mitrums nedrīkst būt lielāks par 19%. Kaņepju izžāvēšanai ir nepieciešams jaudīgs siena ārdītājs-vālotājs, kas ir jau ceļā uz Latviju. Pēc tam kaņepes tiks sapresētas ruļļos un nogādātas uz pārstrādes rūpnīcu. Kaņepes tiks pārstrādātas Krāslavā esošajā linu rūpnīcā.

Kaņepju izmantošanas iespējas

Uzņēmums plāno nākotnē palielināt kaņepju sējumu platības, kā arī iegādāties jaunu pārstrādes līniju, līdz ar to nodrošinot iespēju gūt labu peļņu.

Interese par kaņepju audzēšanu ir liela, un semināra noslēgumā raisījās spraigas diskusijas. Dalībnieki fotografējās kaņepju laukā, kā arī sasēja līdzņemšanai īpatnēji smaržojošās kaņepju slotiņas izmantošanai pirti.

Šajā seminārā dalībnieki ieguva vērtīgu informāciju, kas daudzus tā dalībniekus motivēja darbības uzsākšanai vai paplašināšanai laukos.

Sagatavots Valsts Lauku tīkla Sekretariātā

SAVSTARPĒJĀ ATBILSTĪBA

Grozījumi savstarpējās atbilstības prasībās

Savstarpējā atbilstība ietver normatīvajos aktos noteiktās pārvaldības prasības un labas lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumus, kas jāievēro, lai saņemtu vienotu platības maksājumu un lauku attīstības pasākumu maksājumus.

Saskaņā ar savstarpējās atbilstības ieviešanas kārtību Eiropas Savienības līmenī atcelta Regula (EK) Nr. 1782/2003 un noteikta Padomes 2009. gada 19. janvāra Regula Nr. 73/2009, ar ko paredz kopējus noteikumus tiešā atbalsta shēmām saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem, kā arī groza Regulas Nr. 1290/2005, (EK) Nr. 247/2006 un (EK) Nr. 378/2007. Tās 4.–6. pants nosaka, ka lauksaimniekam ir jāievēro regulas II pielikumā minētās pārvaldības prasības, kā arī III pielikumā ietvertie laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumi, lai saņemtu Eiropas Savienības tiešos maksājumus. Šī regula nosaka arī, ka dalībvalstīm savstarpējās atbilstības pārvaldes prasību izpildes kontrolei ir jāizveido savstarpējās atbilstības kontroles sistēma.

Vides jomā saistībā ar ūdeņu aizsardzību no piesārņojuma ar nitrātiem saskaņā ar reģionālo reformu 2009. gada 5. maijā veikti grozījumi Ministru kabineta 2001. gada 18. decembra noteikumos Nr. 531 „Noteikumi par ūdens un augsnes aizsardzību no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem”. Tie nosaka īpaši jutīgās teritorijas robežu: Dobeles, Auces, Tērvetes, Jelgavas, Ozolnieku, Bauskas, Vecumnieku, Iecavas, Rundāles, Babītes, Mārupes, Olaines, Ķekavas, Baldones, Salaspils, Stopiņu, Ropažu, Garkalnes, Carnikavas, Saulkrastu, Sējas, Ādažu, Inčukalna, Siguldas, Krimuldas un Mālpils novada administratīvo teritoriju robežas (iepriekš: Bauskas, Dobeles, Jelgavas un Rīgas rajonu administratīvo teritoriju), izņemot Vecumnieku novada Valles pagastu un Kurmenes pagastu, Krimuldas novada Lēdurgas pagastu, kā arī Rīgas un Jūrmalas pilsētas administratīvās teritorijas robežu. Savukārt dzīvnieku labturības jomā attiecībā uz cūku labturības prasībām, sākot ar 2009. gada 15. jūliju par spēkā neesošiem noteikti Ministru kabineta 2004. gada 23. marta noteikumi Nr. 152 „Cūku labturības prasības”.

Sagatavots LLKC Augkopības nodaļā

AUGKOPIĒBA

Rapša slimības un to ierobežošanas paņēmieni

Rapsi apdraud daudzas slimības, tāpēc ir nepieciešams veikt pētījumus gan par šo slimību izplatību Latvijā, gan par to postīgumu un ietekmi uz ražu. Pie mums tās vēl ir maz sastopamas, bet nevar zināt, kā būs nākotnē. Šoreiz par balto puvi.

Baltā puve

Slimības ierosinātājs ir *Sclerotinia sclerotiorum* (Lib.) de Bary. No kultūraugiem tas inficē krustziežus, tauriņziežus, nakteņu dzimtas, balandu dzimtas, čemurziežu dzimtas, kurvjziežu dzimtas un citu dzimtu augus, apmēram 400 sugu. No savvaļas augiem inficējas, piemēram, kumelītes (*Matricaria* spp.), panātres (*Lamium* spp.), madaras (*Galium* spp.), virza (*Stelaria* spp.), plikstiņi (*Capsella* spp.), nauduļi (*Thlapsi* spp.), vijolītes (*Viola* spp.), baltā balanda (*Chenopodium* spp.). Vairāk slimo daudzgadīgie augi ar garāku augšanas periodu.

Balto puvi Ziemeļvācijā, Norvēģijā, Zviedrijā, Somijā, Dānijā u.c. Eiropas valstīs uzskata par nozīmīgāko rapša slimību. Zviedrijā atsevišķos gados ražas zudumi sasnieguši 40–60%.

Pieaugot rapša īpatsvaram sējumu struktūrā, šīs slimības postīgums ir novērots arī Latvijā. Pēc VAAD datiem, baltā puve samērā plaši bija izplatīta 2001. gadā, sasniedzot 12%, bet 2006. gadā šīs slimības izplatība nepārsniedza 9% no sējumos vērtētajiem augiem. 2007. gadā slimība bija ļoti maz izplatīta – tā skāra 0,2–3% no sējumos vērtētajiem augiem. 2008. gadā vasaras rapsī Zemgales reģionā tā novērota 1–4% no sējumos vērtētajiem augiem. 2009. gadā ziemas rapsī baltās puves izplatība bija zem 1%, toties vasaras rapsī tā sasniedza pat 15%.

Slimības izplatība ir cieši saistīta ar agroklimatiskajiem apstākļiem veģetācijas laikā. Ja veģetācijas laikā ir maz nokrišņu, slimības izplatība ir nevienmērīga un tās vājās attīstības pakāpes dēļ uzskatāma par nenozīmīgu.

Augu agras inficēšanās dēļ rodas ievērojami ražas zudumi, jo tiek bojāts stublājs, samazinās vai praktiski tiek pārtraukta iespēja uzņemt ūdeni un barības elementus, līdz ar to atmirst pāksteņi un netiek veidotas sēklas vai tās ir sīkas, nepilnīgi nobriedušas, maza ir arī 1000 sēklu masa. Ražības samazinājuma iemesls ir galvenokārt bojāto pāksteņu nobiršana pirms laika (rada apmēram 25% no ražas zudumiem) un mazā tūkstoš sēklu masa (zudumi apmēram 23%). Kā noskaidrots Zviedrijā un Vācijā veiktajos izmēģinājumos, smidzināšana atmaksājas, ja prognozējamā inficēšanās pakāpe ir augstāks par 15–20%.

Rapša baltās puves bojājums

Slimības pazīmes uz augiem visbiežāk kļūst redzamas pēc to noziedēšanas, bet labāk tās ir vērojamas nogatavošanās periodā (attēls).

Patogēns var inficēt stublājus un sānu dzinumus, kā arī ziednešus un ziedus. Vēlākas inficēšanās gadījumā uz galvenajiem un sānu dzinumiem auga augšējā daļā ir redzami sausi plankumi: bālgani – ārējās malās, pelēcīgi – centrālajā daļā. Mitros laika apstākļos uz tiem veidojas balta sēnotne. Slimībai attīstoties, plankumi apņem stublājus. Parasti plankumu attīstība sākas vietās, kur piestiprināts lapas kāts vai atiet sānzars, vēlāk tie izplatās uz augšu un uz leju no piestiprinājuma vietas. Virs inficētās vietas dzinumi un pāksteņi nodzeltē un priekšlaikus atmirst. Zaļojošos, nedaudz pieliektos, saveldrētos sējumos inficētie augi ir labi redzami, jo tie stāv taisni izslējušies. Inficētajiem stublājiem miza un serde ir stipri bojātas. Identificējot slimības izraisītāju, jābūt uzmanīgiem, jo līdzīgas pazīmes var izraisīt sakņu kakla un stublāju puves, kā arī pelēkās puves ierosinātāji.

Inficētajiem augiem stublāja dobumu piepilda balta, bieza sēnotne, kas atgādina vati. Parasti veģetācijas sezonas beigās stublājos vai uz tiem (mitros apstākļos) redzami melni, cieti neregulāras formas veidojumi – sklerociji. Sklerociju forma ir nenoteikta, to izmēri var būt dažādi – no 3 līdz pat 15 mm. Sklerociji var veidoties arī inficētos pāksteņos, kur starp sēklām rudenī redzami sīkāki melnie hifu veidojumi.

Kulšanas laikā sklerociji no stublājiem nonāk uz augšnes virskārtas. Stublāju iekšpusē saglabājušies sklerociji ar augu atliekām tiek iearti augsnē. Pāksteņos esošie sīkākie sklerociji un to daļas no stublājiem, ko neatdala tīrot, nonāk sēklu masā un kopā ar to atpakaļ uz lauka. Sklerociji saglabā dzīvotspēju augsnē daudzus (pat 7–10) gadus.

Sklerocijiem dīgstot, uz augsnes veidojas gaišbrūni diskveida (0,5–1 cm diametrā) sēnes augļķermeņi (apotēciji), uz kuriem attīstās asku sporas. Augļķermeņi paceļas uz 2–3 cm gariem kātiņiem. Šī īpatnība ļauj sēnes sporām nonākt virs augsnes. Infekcijas avots rapša audzēšanas sezonā ir tikai tie sklerociji, kas ir palikuši augsnes virskārtā vai atrodas augsnē līdz 2–3 cm dziļumam.

Paaugstinātā augsnes un gaisa mitrumā no apotēcijiem atbrīvojas asku sporas, kas ir galvenais infekcijas izraisītājs. Tās aktīvi izlido no askiem vairāku centimetru attālumā un tālāk izplatās ar gaisa plūsmām un vēju. Vējš tās spēj pārnest līdz 150 metru attālumam. Sporas nosēžas uz stublājiem un lapām, kur tās sadīgst un inficē augus. Tas parasti notiek lapu stiprināšanās vai stublāja zarošanās vietās, t.i. tur, kur sakrājas ūdens un nobirstot aizķeras ziedlapiņas. Nobirušās ziedlapiņas kalpo sporām to dīgšanas procesā kā barības bāze – ogļhidrātu avots. Sporas dīgst, un micēlijs ieaug stublājā. Anglijā veiktajos pētījumos konstatēts, ka optimālos slimības attīstības apstākļos (temperatūra, mitrums), asku sporu daudzumam pārsniedzot 100 gab. uz lapas, augs tiek inficēts 24 stundu laikā.

Iespējama arī augu inficēšanās no augsnes ar micēliju, kas izveidojies no sklerocijiem. Tādā gadījumā tiek inficētas augu saknes vai jauno augu virszemes daļas.

Piemērotākie inficēšanās apstākļi ir augstas temperatūras (20–25°C) un relatīvais gaisa mitrums, lielāks par 80%. Augļķermeņi (apotēciji) masveidā attīstās no aprīļa beigām līdz jūnijam. Ja iestājas sauss laiks, apotēciju veidošanās izbeidzas un jau izveidotie augļķermeņi sažūst, līdz ar to arī sporu izlidošana tiek pārtraukta. Arī spēcīgi nokrišņi sporu attīstības laikā ierobežo infekcijas izplatīšanos, jo sporas tiek noskalotas no apotēcijiem. Silti un mainīgi mitri apstākļi sekmē inficēšanos. Slimības epidēmija attīstās tad, ja sporu izlidošana masveidā notiek vienlaicīgi ar rapša ziedēšanu. Inficēšanās iespēja palielinās, ja mēnesi pirms ziedēšanas ir lietains laiks. Viskritiskākais periods ir pēdējās divas nedēļas pirms rapša ziedēšanas. Ja šajā laikā nokrišņu summa ir virs 30 mm, saslimšanas risks ir liels. Jāņem vērā arī laika prognoze ziedēšanas periodam.

Pasākumi baltās puves ierobežošanai:

- augmaiņas ievērošana;
- agrotehniskie pasākumi;
- fungicīdu lietošana;
- izturīgas šķirnes izvēle.

Galvenie ierobežošanas pasākumi ir saistīti ar slimības profilaksi. Lai neattīstītos baltās puves epidēmija, ir jāievēro augmaiņa, tas ir – rapša sējumu vienā un tajā pašā laukā var izvietot atkārtoti ne ātrāk kā pēc 4–5 gadiem. Turklāt jāņem vērā, ka slimība var saglabāties arī citos augos. Uzskata, ka inficēšanās risks nepastāv tikai pēc rapša audzēšanas pārtraukšanas uz

6 gadiem. Augsta riska pakāpe saglabājas 1–4 gadus (liela nozīme ir augsnes mikrobioloģiskajai aktivitātei), jo sklerociji ilgi (līdz pat 10 gadiem) saglabājas augsnē. Riska pakāpi paaugstina saimniekaugu audzēšana.

Ar balto puvi inficējas arī nezāles. Inficēšanos veicina paaugstinātās slāpekļa mēslojuma devas un sējumu biežība, jo šādi apstākļi nodrošina patogēna attīstībai piemērotu mikroklimatu. Jo sējums ir biežāks, jo riska pakāpe ir lielāka. Biezākā sējumā ir piemērotāks mikroklimats slimības attīstībai, kā arī lielākas iespējas inficēt ziedus. Būtiska nozīme ir arī nezālēm, jo tās sabiezina sējumu, turklāt var kalpot kā dabiskais infekcijas saglabāšanās avots. Augsnes apstrāde maz ietekmē slimības attīstības iespējas, jo ieartie sklerociji pēc kāda laika tiek uzvērsti augsnes virskārtā.

Svarīgi ir zināt, kāda bija infekcijas izplatība laukā, kad tajā rapsi audzēja pēdējo reizi. Ja baltās puves izplatība ir bijusi zema (< 10% inficētu augu), riska gandrīz nav, ja augsta (> 30%) – infekcijas risks ir liels. Ir pierādīts, ka sklerociji, to daudzums augsnē konkrētajā laukā ir nozīmīgākais infekcijas avots; no blakus laukiem inficēšanās ir iespējama, taču maznozīmīga.

Minētos profilaktiskos priekšnosacījumus ir grūti ievērot, turklāt slimības attīstībai labvēlīgos apstākļos tie ir nepietiekami efektīvi, tādēļ ir nepieciešams lietot fungicīdus.

Zviedrijā, kā arī Vācijā uzskata, ka efektīvi ir vienreiz lietot fungicīdus ar aizsargājošu vai sistēmisku iedarbību ziedēšanas fāzē. Problēma ir tā, ka šajā laikā slimības pazīmes nav saskatāmas un ir grūti prognozēt, vai slimības izplatība sasniegs saimnieciski nozīmīgu pakāpi (ekonomisko sliekšni). Izmēģinājumos ir noskaidrots, ka fungicīdu lietošana palielina ražu par 20%, ja slimība ir skārusi 25% augu. Ja baltās puves izplatība ir mazāka, fungicīdu lietošana neatmaksājas. Pēc citiem datiem, fungicīdu lietošana atmaksājas, ja inficēti 15–20% stublāju. Fungicīdu lietošanas ekonomiskā efektivitāte lielā mērā ir atkarīga no ražības līmeņa. Jo lielāka ir potenciālā raža, jo lielāki ir slimības radītie saimnieciskie zaudējumi. Slimības attīstības pakāpe dažādos gados un laika apstākļos, kā arī dažādos tīrumos ir atšķirīga. Tāpēc sistemātiska (katru gadu) fungicīda lietošana nav ekonomiski efektīva. Svarīga ir slimības izplatības prognozēšana, izvērtējot agroklimatiskos apstākļus, lauka atrašanās vietu un audzēšanas tehnoloģijas īpatnības.

LLU MPS "Vecauce" jau vairākus gadus izmanto Holandē veidotu datorprogrammu „Plant Plus”, ar kuru ir iespējams prognozēt slimības ierobežošanas pasākumus – fungicīdu lietošanu. Vienu no „Plant Plus” paketes programmām ar labiem rezultātiem izmanto lakstu puves (*Phytophthora infestans*) ierobežošanai. 2005. gadā cita šīs programmas pakete tika izmantota vasaras rapsim, 2006. gadā – ziemas rapsim citā izmēģinājumā, lai noskaidrotu baltās puves ierobežošanas iespējas.

Lai pie mums lietotu citās valstīs izstrādātās prognozes programmas, nepieciešami vairāki dati, kas atbilst

Latvijas klimatam. Tie ir meteoroloģiskie novērojumi, fenoloģisko fāžu novērojumi, augu biežība, augu augšanas ātrums, *Sclerotinia sclerotiorum* izplatība.

Baltās puves inficēšanās pakāpe ir cieši saistīta ar šķirnes ģenētiskajām īpašībām. Dažādām šķirnēm un hibrīdiem pie vienādas slimības izplatības ir atšķirīgi ražas zudumi. Novērots, ka hibrīdi pret balto puvi ir nedaudz izturīgāki kā linijšķirnes.

Zināmā mērā slimības izplatību konkrētā gadā nosaka sēnes bioloģiskās īpatnības, t. i., cik dzīvotspējīgi ir sklerociji un cik daudz apotēciju uz tiem veidojas (tādus pētījumus veic laboratorijā). Šāda veida informācija varētu būt ļoti nozīmīga Latvijas rapša audzētājiem, jo svarīgi ir laikus pamanīt, ka kādā teritorijā baltās puves izplatība sāk palielināties.

Nākamajā „Lauku Lapā” pievērsīsimies sakņu kakla un stublāja puvei, kā arī sausplankumainībai.

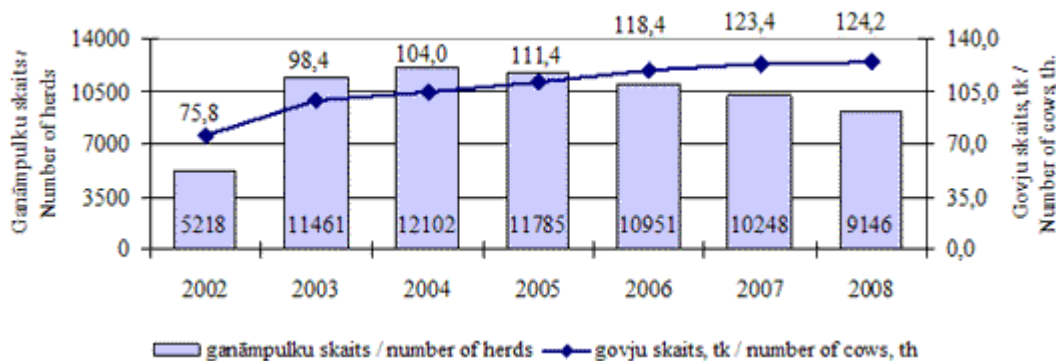
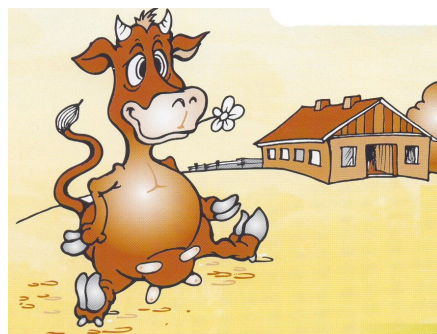
Raksts sagatavots, izmantojot publikācijas par Latvijā un pasaulē veiktajiem pētījumiem. Ar izmantoto publikāciju sarakstu var iepazīties pie raksta autores.

Sagatavoja LLKC Augkopības nodaļas
vadītāja Ingrida Grantiņa

LOPKOPĪBA

Ražošanas optimizācija piensaimniecībās

Modernā piensaimniecība ir sarežģīta struktūra, kuras sekmīgai darbībai nepieciešamas lielas investīcijas un zināšanas. Apmeklējot Latvijas saimniecības, secinu, ka stāvoklis piensaimniecībā ir ne pārāk labs, bet ne bezcerīgs. Lielāko šoku piensaimnieki piedzīvoja 2009. gada pirmajā pusgadā. Janvārī strauji kritās piena iepirkuma cena, tādēļ liela daļa piensaimniecības sastapās ar finansiālām grūtībām. Latvijā piensaimniecību struktūra ir ļoti dažāda.

Avots: Valsts aģentūras LDC dati

1. att. Ganāmpulku un govju skaits piena pārraudzībā Latvijā

Liela daļa Latvijas piensaimniecību ir mazas, ar ne visai augstu saimniekošanas efektivitāti. Iemesli dažādi, galvenais no tiem – nav skaidras lauksaimniecības politikas. Mazās saimniecības bieži tiek uzturētas mākslīgi, lai laukos dzīvojošās ģimenes apmierinātu savas vajadzības pēc piena produktiem.

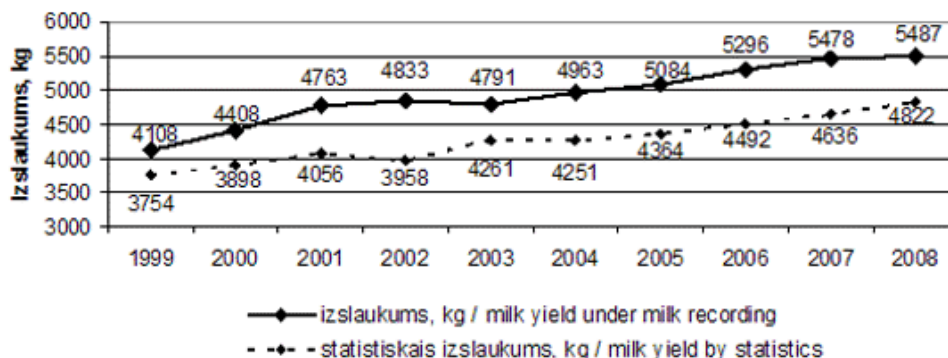
Arī ar vidējo piena izslaukumu no govīm Latvijas piensaimniecības nevar lepoties. Latvijā ir ļoti neliels to piensaimniecību skaits, kurās vidējais piena izslaukums no govīm ir 8000 – 10 500 kg laktācijā. Izvērtējot izslaukuma dinamiku desmit gadu periodā Latvijā, tomēr vērojamas pozitīvas attīstības tendences. Piensaimniecības ir kāpinājušas vidējo izslaukumu no govīm par apmēram 1300 – 1400 kg laktācijā.

Pasliktinoties ekonomiskajai situācijai valstī, piensaimnieki bija spiesti pārskatīt savas saimniekošanas metodes. Speciālisti prognozēja, ka liela daļa piensaimniecību bankrotēs, tomēr pagaidām jaunākās prognozes nav piepildījušas.

Strādājot ilgstoši uz izdzīvošanas un bankrota robežas, meklējot optimālus risinājumus, liela daļa piensaimniecību pieņēma kardinālus lēmumus:

- pārvērtēja saimniecībā esošo ražojošo dzīvnieku skaitu, to produktivitāti un veselības stāvokli;
- pārvērtēja strādājošo skaitu, to pienākumus, izpildāmā darba kvalitāti;
- izanalizēja saimniekošanas metodes, nepieciešamību pēc iepirktiem barības līdzekļiem;
- centās sagatavot pietiekamā daudzumā labas kvalitātes rupjo lopbarību;
- izvērtēja investīciju projektu lietderību. Dažās saimniecībās, kurās tie bija uzsākti, projektu īstenošanu vajadzēja atlikt vai vispār no tiem atteikties.

Nelielai daļai saimniecību, kuras bija nonākušas tuvu bankrotam, LLKC izstrādāja restrukturizācijas plānus, kuru mērķis bija nostabilizēt ražošanu tā, lai tās kļūtu maksātpējīgas.

Avots: Valsts aģentūras LDC dati

2. att. Vidējais izslaukums no govīm Latvijā

☑ Cēloņi, kuru dēļ saimniecības nonāca finansiālās grūtībās:

- neapdomīga finansu investīciju piesaiste. Iepriekšējos gados piensaimniecības saņēma ļoti augstu samaksu par pārstrādei nodoto pienu (pat 28 sant./kg). Vadoties pēc 2007. un 2008. gada samaksas par pienu, Lauku atbalsta dienestam tika iesniegti liela apjoma investīciju projekti saimniecību modernizācijai un ražošanas apjomu palielināšanai. Pamatā tās bija investīcijas jaunās lauksaimniecības tehnikas iegādei un piena fermu būvniecībai. Ja ņem vērā augstās piena iepirkuma cenas, naudas plūsma saimniecībās bija pozitīva. 2009. gadā piena iepirkuma cena strauji kritās, zemāko līmeni sasniedzot 2009. gada aprīlī un maijā, kad par pienu atkarībā no piegādātā apjoma un kvalitātes maksāja 10–12 sant./kg. Šādas piena cenas dēļ naudas plūsma samazinājās un saimniecībām sāka pietrūkt apgrozāmo līdzekļu finansiālo saistību izpildei;
- neadekvātu projektu piesaiste. Neviena ārzemju piensaimnieks savai saimniecībai nepiesaista pašas modernākās un dārgākās iekārtas. Ārzemju piensaimnieki nedzīvo ilūzijās, ka, aprīkojot piena fermu ar modernākām tehnoloģijām, nodrošinās labus ražības rādītājus. Būvējot fermu, parasti tiek domāts par to, lai tajā pēc iespējas mazāk būtu roku darba, lai dzīvniekiem novietnē tiktu nodrošināts komforts un lai celtniecības izmaksas nepārsniegtu 2000 dolāru uz vienu govīm gulvietu (dzīvnieku novietne ar tās aprīkojumu, slaušanas zāle, piena uzglabāšanas vieta, mēslu krātuve). Latvijā celtniecības izmaksas bija krietni augstākas. Rēķinot uz vienu govīm gulvietu, celtniecības izmaksas bija no 2000–3000 latiem. Šķīta, ka saimnieki grib pārspēt viens otru;

- laktējošo dzīvnieku fizioloģiskajam stāvoklim un laktācijas fāzei neatbilstošu barības devu izēdināšana. Nav noslēpums, ka lielākā daļa Latvijas piensaimnieku nesastāda barības devas saviem ganāmpulkiem, līdz ar to cieš dzīvnieku veselība, samazinās to produktivitāte, kā arī naudas plūsma, jātērē lielāki finanšu līdzekļi dzīvnieku ārstēšanai un mākslīgajai apsēklošanai;
- liela skaita mazāk produktīvu dzīvnieku turēšana. Sekmīgas saimniekošanas pamatā ir augstāzīgi un veselī dzīvnieki. Problēma vairāk ir saistīta ar valsts nacionālo atbalstu saņemšanu. Latvijā tikai 2009. gadā pieņēma atbalsta saņemšanai noteiktus kritērijus. Lai piensaimnieks varētu saņemt atbalsta maksājumu, līdz šim bija viens kritērijs – saimniecības dzīvniekiem jāveic piena pārraudzība, tādēļ saimnieki izvēlējās turēt lielu skaitu dzīvnieku, lai saņemtu pēc iespējas lielāku kopējo valsts atbalstu.

Lai nepieļautu finanšu grūtībās nonākušo saimniecību bankrotus, Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs (LLKC) ar Zemkopības ministrijas atbalstu veica restrukturizācijas plānu izstrādi.

Lai šie plāni būtu ekonomiski pamatoti, iepazīstot konkrētu saimniecību problēmas kompleksu, tika izvērtēti to ražošanas rādītāji. Mērķis bija noteiktā laika posmā sakārtot saimniecības ekonomiskos rādītājus tā, lai pēc gada tajā

- nodrošinātu pozitīvu naudas plūsmu pēc pusgada darba;
- piena izslaukums no govīm palielinātos par vismaz 1000 kg/gadā;
- iepirktās lopbarības apjoms samazinātos (ne vairāk kā 3,5 sant./kg piena);
- veterinārās izmaksas samazinātos (ne vairāk kā 18–26 Ls/1dzīvniekam gadā);
- optimālais mākslīgās apsēklošanas reižu skaits uz vienu slaucamu govī nebūtu lielāks par 1,7, teli – 1,2–1,3 reizēm.

✓Pasākumi problēmu risināšanai saimniecībā

Lopkopībā:

- saimniecībā esošo lopu struktūras pārvērtēšana. Mazražīgo un ilgstoši slimojošo govju brāķēšana;
- slaucamo govju grupēšana pēc to produktivitātes un veselības stāvokļa;
- barības devu sastādīšana slaucamajām govīm pēc to ražības;
- barības krājumu novērtēšana;
- dārgāku barības līdzekļu aizstāšana ar lētāku barību nolūkā ekonomēt saimniecības līdzekļus, nezaudējot dzīvnieku ražību;
- dzīvnieku skaita nodrošināšana atbilstoši sagatavotajam rupjās lopbarības daudzumam;
- dzīvnieku atveseļošanas monitoringa ieviešana;
- novietnes apsaimniekošanas plāna izstrāde un darbinieku atbildības noteikšana;

- saimnieku un slaucēju apmācības par efektīvām saimniekošanas metodēm, dzīvnieku veselības un piena kvalitātes uzlabošanas pasākumiem, dzīvnieku aprūpi, turēšanu, kopšanu, ēdināšanu.

Augkopībā:

- ražu prognozēšana;
- ieteikumi sējumu struktūras izveidei;
- mēslošanas plānu izstrāde;
- konsultācijas par augu mēslošanas un aizsardzības līdzekļu ekonomisku izlietojumu un efektivitāti.

Ekonomikā:

- reālu saimniecības ražošanas rādītāju ieguve, datu analīze;
- bruto seguma aprēķins;
- piena pašizmaksas aprēķins;
- naudas plūsmas pārskats;
- finanšu plāna izstrāde;
- pārrunas ar kredītiestādēm par turpmāko kredītu apmaksas grafiku izmaiņām un apmaksas kārtību.

Lai konsultantu ieguldītais darbs saimniecībā dotu vēlamus rezultātus, tika panākta vienošanās starp saimnieku un LLKC par restrukturizācijas plāna uzraudzību. Tas nozīmē, ka konkrētā laika periodā saimniekam ir jāpasniedz ražošanas plānā noteiktie kritēriji.

Pieņemot, ka pašreizējā piena cena ir ~14 santīmi par 1 kg pārstrādei nodoto pienu, perspektīvai piensaimniecībai ir jāatbilst šādiem kritērijiem:

- slaucamo govju skaits – ne mazāks par 80,
- LIZ – ne mazāk kā 160 ha,
- vidējais izslaukums no saimniecībā esošas govīm gadā – ne mazāks kā 8000 kg/gadā,
- pārstrādei nododamā piena daudzums – 90% no saražotā piena,
- somatisko šūnu skaits (SŠS) koppienā – ne vairāk kā 200 tūkst./1ml piena,
- saimniecībā nodarbināto skaits – ne vairāk kā 3 strādnieki uz 100 slaucamām govīm,
- mākslīgās apsēklošanas reižu skaits:
 - slaucamām govīm – ne vairāk kā 1,6–1,7 reizes,
 - telēm – ne vairāk kā 1,2–1,3 reizes.
- veterinārās izmaksas gadā – ne vairāk kā 12–22 Ls uz vienu dzīvnieku.

Tas nenozīmē, ka nepastāvēs lielākas un mazākas piensaimniecības, bet piedāvātais modelis, iespējams, Latvijas apstākļiem ir optimāls.

Informāciju sagatavoja LLKC Lopkopības nodaļas konsultants – eksperts veterinārmedicinā Dainis Arbidāns